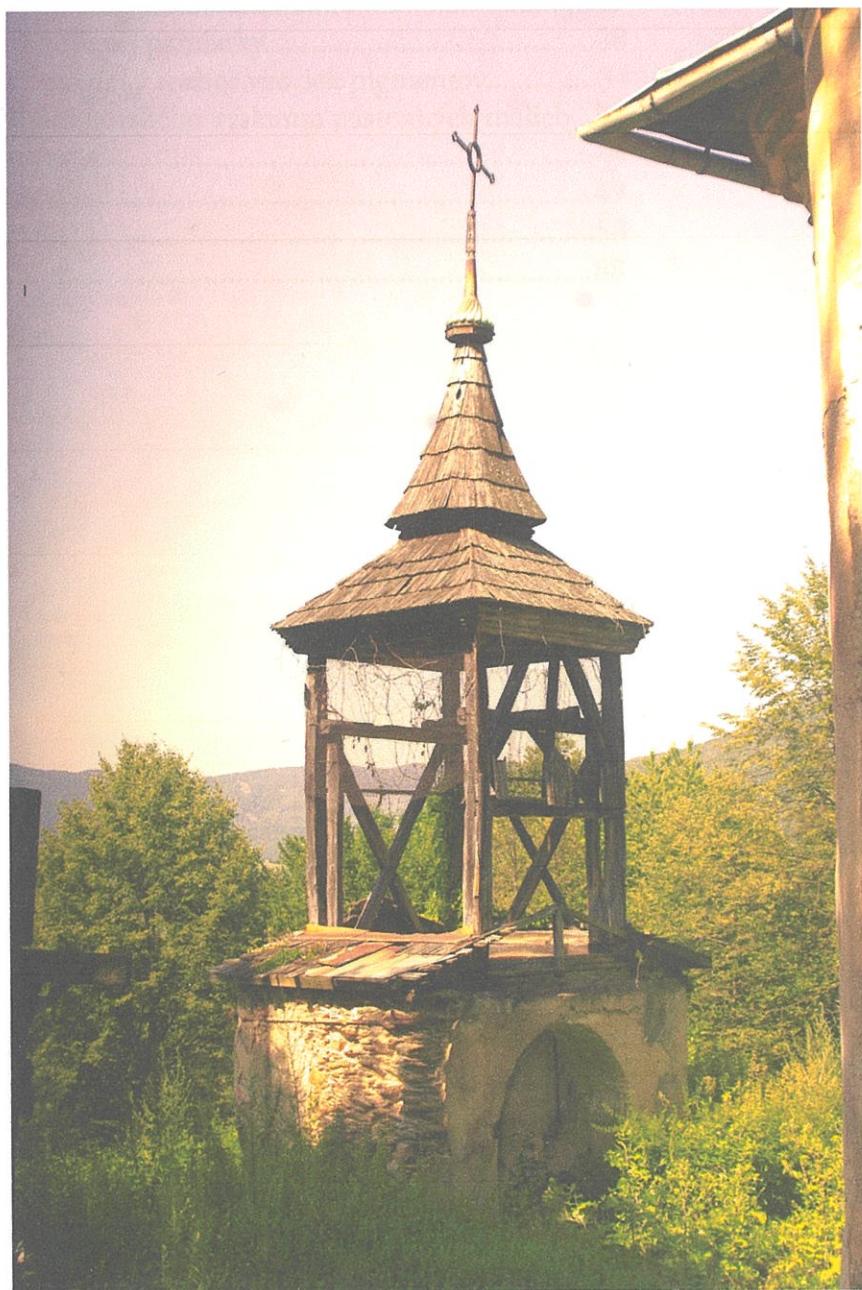
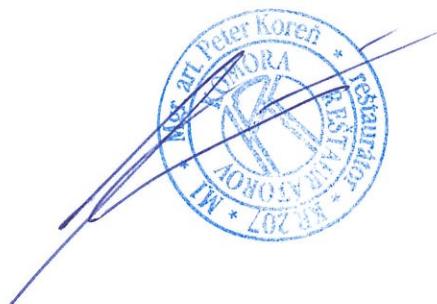

NÁVRH NA REŠTAUROVANIE OBJEKTOV KALVÁRIE V ROŽNAVE

OBSAH

Základné údaje o pamiatke.....	2
Stav pamiatky pred reštaurovaním.....	3
Stratigrafia.....	6
Sondážny výskum.....	9
Sondy.....	10
Historický vývoj pamiatky.....	23
Aktualizačný list kultúrnej pamiatky.....	28
Chemicko – technologický rozbor vzoriek pigmentov.....	34
Vyhodnotenie reštaurátorského výskumu nástenných malieb... <td>37</td>	37
Návrh na reštaurovanie.....	44
Grafické vizualizácie.....	49
Fotodokumentácia.....	53
Prílohy.....	88

ZÁKLADNÉ ÚDAJE O PAMIATKE

1. Názov pamiatky: Kalvária, Rožňava
2. Číslo ÚZPF: 10129/1-7
3. Parcelné číslo: 567/5 a 567/3
4. Typ pamiatky: kostol
  - 4.1. Technika: vápenné omietky, maľba technika secco, štuková výzdoba
  - 4.2. Rozmery: pôdorysy
  - 4.3. Autorstvo: architektúra : neznáme, premaľba interiérových stien: Július Ádam
  - 4.4. Datovanie: 1741, výtvarné premaľby: prelom 19. a 20. storočia, 1934, kaplnky s keramickými reliéfmi: 1942
5. Umiestnenie pamiatky:
  - 5.1. Okres: Rožňava
  - 5.2. Objekt: kostol s areálom
  - 5.3. Adresa:
6. Majetkovo právne vzťahy:
  - 6.1. Majiteľ: Rímskokatolícke biskupstvo, Rožňava
  - 6.2. Správca: Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo Rožňava
  - 6.3. Adresa správcu: Námestie Baníkov 20, 048 01 Rožňava
7. Investor: Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo Rožňava
8. Autori reštaurátorského výskumu: Mgr.art. Peter Koreň – reštaurovanie nástenných malieb omietok a muriva,
celkové spracovanie výskumu
Mgr. Stanislava Milovská, PhD. –
chemickotechnologický rozbor
vzoriek pigmentov
Ján Hlaváč, Ing. Dušan Hricoviny – zameranie
skutočnej polohy oporného a
ohradného múru.
Ing. arch. Ján Rusnák, Eva Majorošová – zameranie
pohľadov fasád kostola využitych pri farebnom návrhu obnovy
9. Metodický dozor: Krajský pamiatkový úrad, Košice
10. Obdobie realizácie výskumu: august – september 2017

STAV PAMIATKY PRED REŠTAUROVANÍM

Súbor objektov rožňavskej kalvárie svojim dominantným postavením na kopci "Szőlőmál" je jedinečnou ucelenou barokovou pamiatkou. Pôvodne ju tvoril kostol, zvonica, Boží hrob, 7 kaplniek, tri kríže a opevnenie. Neskôr boli kaplnky nahradené novými 14-timi zastaveniami s keramickými reliéfmi. Súčasný "ruínalny" stavebno – technický stav je výsledkom dlhoročného zanedbania údržby a poškodzovania vandalizmom. V roku 2017 sa vďaka občianskej iniciatíve podarilo vyčistiť okolie a areál kalvárie od nahromadených odpadkov, náletových drevín a kríkov. V súčasnej dobe prebieha rekonštrukcia v minulosti zbúraných prvých dvoch kaplniek zastavenia Krížovej cesty.

Barokové kaplnky: Prvé tri kaplnky lemovali cestu z námestia pod vstup do ohradeného areálu. Telgárti Lipót vo svojom opise z roku 1866 už spomína prvú kaplnku ako neexistujúcu. Odôvodnením zbúrania bolo nedôstojné miesto vedľa hostince. Druhá kaplnka ustúpila stavbe "novej nemocnice" v druhej polovici 20. storočia. Zvyšky tretej kaplnky sú evidentné aj v súčasnosti v podobe kamennej zrúcaniny. Pôdorys je jasne čitateľný. Záver kaplnky je ukončený poloblúkom. Spodné časti kaplnky sú prekryté sutinou. Nad povrchom sa nezachoval omietkový plášť. Vonkajší rozmer pôdorysu je 370 x 320 cm (šírka pri vstupe). Hrúbka múru je 80 cm. Materiálom stavby je lomový štiepaný kameň z miestneho zdroja kladený do pieskovo – vápennej malty. Murivo je výrazne narušené eróziou a postupne sa rozpadáva. Vegetácia dlhodobo neudržiavaného okolia koreňovým systémom podporuje degradáciu muriva.

Archívne doložené ďalšie 4 kaplnky sú do dnešnej doby nezachovali. Ich pozícia je názorne zachytená na katastrálnej mape z roku 1870. Tvorili architektonickú súčasť monumentálneho kamenného ohradného múru. Dve z nich sú v teréne čitateľné mierne nad horizontálnou úrovňou kaplnky Božieho hrobu. Ďalšie dve boli zasadené čelne z pohľadu od kostola do výbežkov ohradného múru. Situovanie je čitateľné vďaka zachovaným fragmentom ník.

Zvonica: Stavba zvonice je organickou súčasťou barokového súboru. V minulosti tvorila majestátny vstup do ohradeného areálu s kostolom, Božím hrobom a tzv. Golgotou s troma krížmi. Prízemie zvonice je murované z kameňa. V minulosti boli omietnuté vápennou omietkou s farebnou úpravou identickou s farbou hlavného kostola. Priestor podvežia je zaklenutý krížovou klenbou. Pod chýbajúcimi časťami omietkovej úpravy je viditeľné tehlové murivo, z ktorého je vyskladaný tvar klenby. Jazvy zdeštruovaného napojenia ohradného múru boli v 90.-tych rokoch 20. storočia nekonečne prekryté cementovou omietkou bez povrchovej a farebnej úpravy. Nadstavba veže je

tvorená z drevených hranolov. Z doskového profilovaného obloženia, ktoré pochádza evidentne z neskorších úprav sa zachovali len nepatrné zvyšky. Z historických zvonov sa nezachoval ani jeden, boli odcudzené. Jedna replika z konca 80. - tych rokov 20. storočia je deponovaná na farskom úrade v Rožňave. Bola vytvorená na základe identifikovaných zvyškov zničeného ukradnutého zvona v zbermých surovinách. Za jeho znovuodliahanie vďaka rožňavčania Ignáccovi Kelemenovi , bývalému dekanovi Rožňavskej farnosti. Šidlová strecha zvonice je v pomerne zachovalom stave, ale s nevyhnutnou potrebou údržby. Vrcholový kríž na cibulovitom podklade je železný s medenkovou ochrannou úpravou povrchu. Vstupná drevená brána sa nezachovala. Viditeľné sú len stopy po železných pántoch a výsekoch v klenbe. Vnútorný vstup do areálu vo veži bol bez dverí. Väčšia časť omietkového plášťa je zdeštruovaná a kamenné murivo je obnažené.

Kostol: Budova vrcholového kostola v súčasnosti zasvätená Sedembolestnej Panny Márii , pôvodne Ukrižovanému Ježišovi. Na prvý pohľad opustenej a schátranej budove je možné odčítať niekoľko povrchových úprav. Jednotlivé vrstvy sa od seba prirodzene oddelujú. Budova je v súčasnosti uzavretá dvojkridlovou drevenou bránu pokrytou oplechovaním a uzamknutou vysiacimi zámkami. Plechová strešná krytina pochádza z poslednej dekády 20. storočia a nahradila staršiu nefunkčnú šindlovú krytinu. Interiérové vybavenie kostola je výrazne ochudobnené krádežami hnuteľných pamiatok v 90.- tych rokoch 20. storočia. Z hlavného oltára sa zachovala drevená architektúra bez sochárskej figurálnej výzdoby. Postranné barokové drevené sochy Sv. Barbory a Sv. Veroniky boli po muzeálnom reštaurovaní deponované do františkánskeho kostola v Rožňave. Z bočného obrazu Sv. Klimenta sa zachoval drevený rám so sklom. Ornamentálna drevená reliéfná výzdoba nesie znaky provinčného neoklasicizmu. Olejomaľba na plátne je údajne na farskom úrade v Rožňave. Podlaha je vyskladaná z keramickej štvoruholníkovej dlažby s odtieňom červeno - okrovej hliny. Plochy pod lavicami sa zachovali v pôvodnej výplni velkorozmernými štiepanými kamennými blokmi. Drevené lavice sa nezachovali.

Ohradný mür: Stavba z lomového kameňa ohraničuje vrcholový komplex kalvárie. Pôdorys je zložený z nepravidelnej elipsy, na ktorú sa napájajú ušnice so stopami po troch sediliach na každej strane a dvoch nikach. Ustúpené niky tvorili pozadie obrazov zaniknutých barokových kaplniek. V teréne sú citelné sutinou zakryté pozostatky ďalších dvoch kaplniek, ktoré boli pristavané k múru. Na vrchole je mür ukončený polkruhom ohraničujúcim kamennú terasu Golgoty. Výrazne zdeštruované murivo sa od vrchu rozpadáva. Najzachovalejší úsek je severovýchodné ukončenie s pôvodnou výškou a fragmentami omietky z vnútornej strany. Omietky sú optickým zložením identické s povrchovou úpravou zachovalejších objektov súboru. Pôvodná výška súboru sa zachovala

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

aj vďaka umelo nasadenej vegetácii šlachteného brečtanu z romantizujúcich úprav v minulosti. Murivo je prerušené vybúraním prejazdu ku zaniknutému domčeku správcu, ktorý sa nachádzal mimo areál. V častiach napojenia na zvoniciu sa stavba samovoľne rozpadla až k základom.

Kaplnka Božích ohrobu: Zachovala sa vo fragmentálnom stave do výšky zvislých múrov. Na murive z lomového kameňa sú viditeľné stopy po omietke a pigmentoch červenej a okrovej farby. Strecha a strop sa do dnešných dní nezachovali. Nábehy klenieb sú dôkazom existencie krížovej klenby. Vyskladané boli z pálenej tehly podobne ako zaklenutia portálu a okna. Ľavé okno je zrútené. Na pravom sú čitateľné jednotlivé vrstvy úprav ako sú zámurovka s ponechaním menšieho štvorcového otvoru. Steny majú narušenú statiku atakom poveternostnej vlhkosti ako aj a náporom hmoty zosúvajúceho sa svahu a vzlínajúcou vlhkosťou.

STRATIGRAFIA

1. 1741, barok

rok výstavby barokového vrcholne barokového komplexu kalvárie. Iniciátorom výstavby predstavený jezuitského kláštora Ferenc Szabó. Mená donátorov Katarína a Jakub Steer projektu sú zväčšené na polychrómovanom kamennom reliéfe situovanom nad vstupným portálom do vrcholového kostola. Rozmer fesaného pieskovcového reliéfu je 80 x 60 cm. Hrúbka platne 9 cm. Vystupujúce prvky boli okrové, pozadie zelené. Písmo je s chronostikonom čierne s červenými zvýraznenými rímskymi číslicami. Súbor stavieb je postavený z lomového železitého kameňa z miestneho zdroja. Klenby boli vyskladané z pálenej tehly. Rozmery dvoch typov tehál sú: 25 x 18 x 5.5 cm a 28 x 14 x 5.5 cm. Exteriér kostola bol omietnutý hrubožrnou vápennou omietkou. V objeme hmoty sa objavujú riečne kamenné zrná v priemere do 45 mm. Na hrúbke omietky miestami do 50 mm je citeľná snaha o vyrovnanie hrubej stavby. Menší pomer a vápna je evidentný na farebnosti hmoty, v ktorej prevláda okrový odtieň piesku. Technologickou zložkou malty sú aj kúsky uhlíkov. Omietky sú "nahodené" v dvoch vrstvách v tesnej časovej následnosti, čím sa pevnejšie prepojili. Vo vrchnej vrstve sa neobjavujú väčšie zrná piesku. Povrch je spracovaný hladením technikou "pucovania". Farebná úprava bola aplikovaná bez vápennej medzivrstvy do zavädnutého podkladu. Výrazná červená farba pozadia stien je na základe chemicko- technologického rozboru identifikovaná ako železitý pigment – hematit. Vystupujúce prvky štukové rámy a pilastre sú z čelnej strany biele. Pre zvýraznenie priestorového efektu boli bočné strany pilastrov natreté ružovým odtieňom. Štukové prvky sú formované tăhaním, finalizované jemnozrnnou vápennou vrstvou. Povrch exteriéru murovaného prízemia zvonice bol celoplošne pokrytý červeným náterom bez farebného tektonického delenia. Ohradný mûr bol omietnutý z vnútorej strany. Z vonkajšej ponechaný pohľadový kameň. V stenách ohrady nad terénou úrovňou stavby Božieho hrobu boli oproti sebe po dve kaplnky a po tri sedílie ukončené segmentovým oblúkom. Interiér kostola bol vyzdobený štukovou výzdobou. Zvislé steny ako aj štukové prvky boli v pôvodnej úprave biele. Prípadná figurálna výmaľba sa nachádza pod súčasnou maľbou v štukovom zrkadle na klenbe v lodi. Omietka je identická s exteriérovou. Stavba Božieho hrobu mala portál a postranné okná ukončené na barok netradičným lomenným oblúkom. Súčasťou komplexu bolo dnes už zaniknutých 7 kaplniek pri ktorých sa predpokladá tá istá technologická úprava.

2. 1798

Lokálna úprava datovaná na základe archívne dochovaných nápisov na dnes už neexistujúcich zvonoch. Pre zvýšenie nosnosti muriva boli postranné sedílie v podveží zvonice

vyplnené zmiešaným kamenno – tehlovým múrom ukladaným do slabo vápennej hlinenej malty. Omietka obsahuje aj drvený štrk. Do muriva boli priečne vsadené kované tiahla. Koruna muriva bola spevnená stiahnutým železným prstencom. Povrch interiéru bol vybielený vápenným náterom. Predpokladaná doba výmaľby interiéru kostola bielym vápenným náterom.

3. 1841

Celková úprava objektu, ktorá bola označená aj tabuľou s rozmermi 16 x 132 cm. Nápis na tabuľke bol reprodukovaný v práci Juditi Gangel následovne: "RESTAURATA 1841". Menšie poškodenia na exteriérových fasádach boli lokálne vytmelené jemnozrnnou vápennou omietkou. Radikálne bola zmenená farebnosť vybielením vápnom. V interéri kostola sa na základe následnosti vysiev v sondách dala priradiť plošná okrová výmaľba na zvislých stenách.

4. 1854

fáza sa na základe archívnych prameňov dá identifikovať na menšej stavebnej úprave Božieho hrobu. Vrámcí opravy schátralejho objektu boli zamurovaním zmenené okná na štvorcové s rozmermi 20 x 20 cm. Použitá slabo vápenná hrubozrnná omietka zámurovek obsahuje drvený štrk a kúsky tehál a škridiel. Hmota bola je vyskladaná z lomového kameňa. Kovaná prevliekaná mreža bola ponechaná v novom murive ako výstuž. V tomto období boli pravdepodobne zamurované aj a tri niky na čelnej fasáde. Otvory boli vyplnené pálenou tehľou.

5. prelom 19. a 20. storočia

nosnou črtou úpravy je predposledná ornamentálno - figurálna neobaroková výmaľba interiéru kostola. V miestach modrých plôch bol použitý umelý ultramarín. Maľba technikou secco bola pojená kaseínom. Exteriérové fasády kostola a ostatných stavieb boli celoplošne prekryté žltou okrovým náterom bez tektonického optického delenia.

6. 1934

Presne datovateľná výmaľba interiéru kostola neoklasicistickou ornamentálnou maľbou signovanou na figurálnom výjave v štukovom zrkadle na klenbe lode kostola. Autorom premaľby bol Július Ádam. Ide o slabo pojenú maľbu technikou secco. Výjav bol tému a formou zásadne zmenený. Exteriérová premaľba celoplošným tmavookrovým náterom je posledná. Povrchy boli lokálne tmelené vápennou omietkou nadstavenou cementom. Plnivo je jemnozrnný drvený piesok.

7. 1942

Na plochách stien neidentifikovaná úprava. V tomto čase boli zrušené barokové kaplnky

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

a nahradené a 14- tmi kaplnkami Krížovej cesty s keramickými reliéfmi. Strmý zráz do ktorého bol vsadený barokový kostol bol spevnený betónovým múrom so železným zábradlím na vrchole a schodiskom vedúcim od severovýchodného záveru kostola ku kaplnke Božieho hrobu.

8. 80 až 90.-te roky 20. storočia

Obdobie servisno technických zabezpečení. Výmena strešnej krytiny. Šindlová strecha bola nahradená pozinkovaným plechom. Okno do sakristie bolo zamurované z bezpečnostných dôvodov. Ďalšie stavebno- estetické úpravy neboli realizované. Reštaurovanie časti hnuteľných pamiatok z interiéru kostola.

SONDÁŽNY VÝSKUM

Metodika výskumu

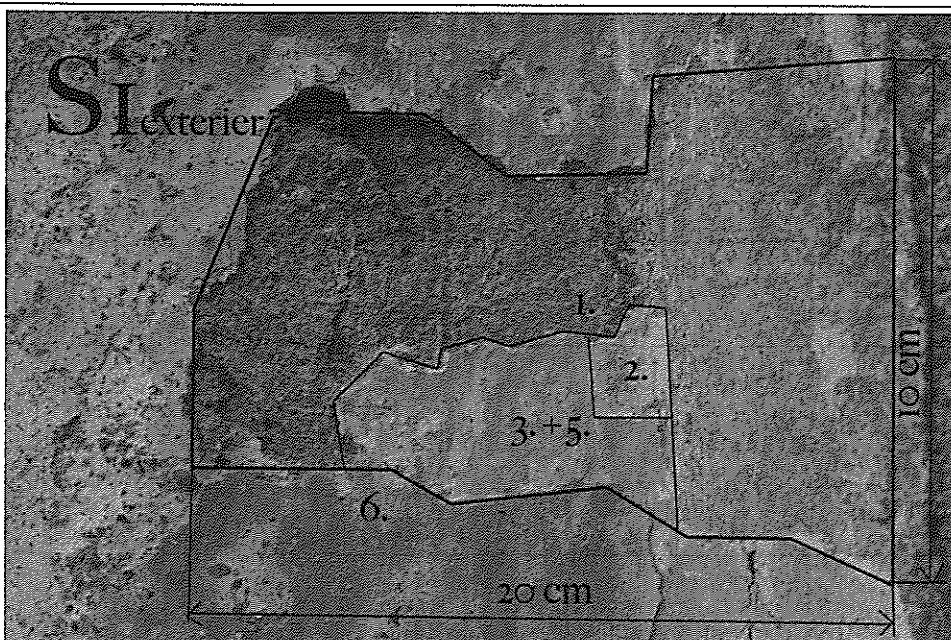
Predmetom výskumu bolo určenie miery zachovania maliarskej výzdoby interiérových a exteriérových stien a architektonických kamenných článkov, štukových prvkov pamiatky. Výskum bol zameraný na zistenie výtvarných a remeselných kvalít pôvodnej primárnej výzdoby ako aj úroveň a stav sekundárnych vrstiev. V prierezoch sond je odčítateľná stratigrafia. Sondy s prierezom jednotlivých vrstiev boli realizované mechanicky. Na nástenných maľbách boli sekundárne vrstvy odstraňované po nabobtnaní vlhkým procesom. Datovanie jednotlivých úprav sa opiera o archiválie a historické fotografie. V interéri bolo zrealizovaných 7 sond za účelom identifikovania pôvodných vrstiev omietok, ich technického stavu, rozsahu ich poškodenia a ostatných sekundárnych zásahov. Podobne bolo zrealizovaných 6 sond na stenách exteriérov objektov vrcholového kostola a zvonice. Objekty a stavby súčtu sú okrem zastrešeného kostola v súčasnosti v ruinálnom stave. Na stenách sa tým pádom vytvorili prirodzené veľkorozmerné sondy vďaka ktorým sa dali jednotlivé etapy odčítať a analyzovať bez ďalšieho invazívneho zásahu. Sondy boli realizované so zreteľom na plánovanú komplexnú pamiatkovú obnovu a reštaurovanie súboru objektov.

Počas sondážneho výskumu boli odobraté vzorky omietok na fyzikálno - chemickú analýzu, za účelom exaktného zistenia chemického zloženia farieb, ktoré pomohli časovo zaradiť etapu interiérovej premaľby. Z plôch sond č. 1e a 6 boli odobraté pigmenty na chemickotechnologický výskum. Vzorka zeleného pigmentu bola odobratá z fragmentu polychrómie kamenného reliéfu nad portálom. Vzorky boli v auguste 2017 odoslané do chemicko – technologického laboratória do Ústavu vied o Zemi Slovenskej akadémie vied v Banskej Bystrici. Spracovateľkou výskumu bola Mgr. Stanislava Milovská, PhD. Výskum bol realizovaný súčasne s architektonicko – historickým výskumom a moderným geodetickým zameraním areálu.

SONDA č.1e:

Miesto: Juhozápadná fasáda. Styk medzi pravým pilastrom a stenou pozadia.

Charakteristika: V sonda bola sledovaná komplexná stratigrafia vrstiev. Pod 4 farebnými vrstvami bola odkrytá primárna vrstva omietky s farebnou úpravou. Povrchová úprava je hladená pucovaním. V páse sondy je čitateľný styk dvoch farebných plôch ružovej, ktorá zdobí bočnú stranu vystupujúceho piliera a sýto červená na ploche pozadia. V tejto časti bola odobratá vzorka pigmentu na chemicko - technologický rozbor. Ide o železitý pigment – hematit. Omietka častočne zvetraná atakom vlhkosti a slabého zabezpečenia pred poveternostnými vplyvmi. Prvá sekundárna vrstva zásadne mení výraz fasád. V sonda je prezentovaná vrstva bieleho vápenného náteru, pod ktorým sa lokálne nachádza jemnozrnný omietkový tmel. Na druhej vápennej premalbe je odkrytý žltokrový sýty náter. V súčasnosti najvrchnejšia vrstva má jednoliatu hnedookrovú farebnosť.

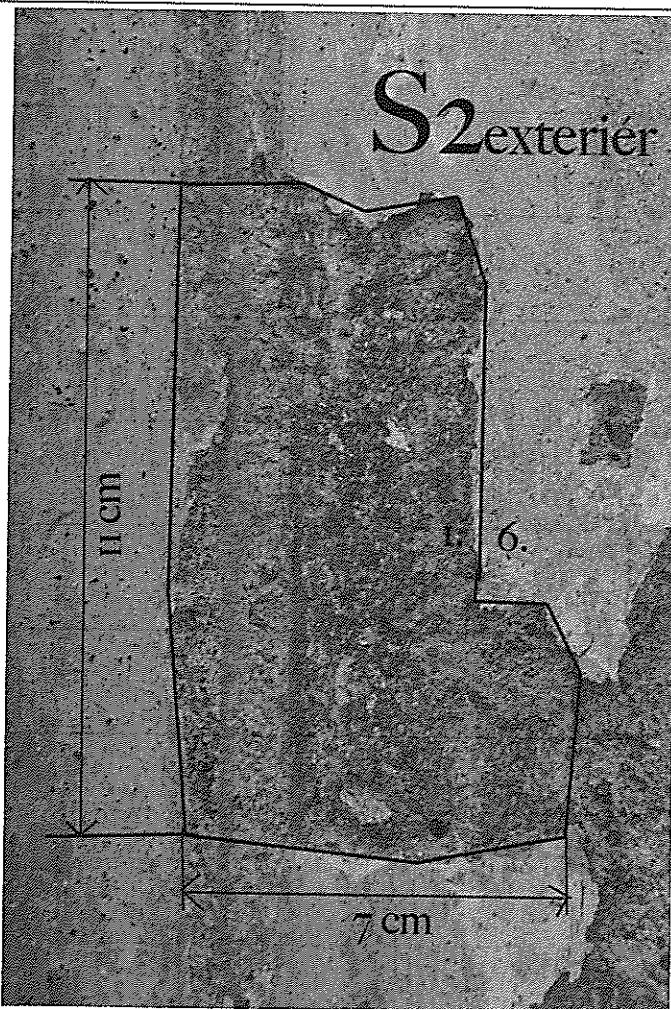
Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
2. - tenkovrstvá omietka a vápenný náter, 1798
3. - vápenný náter, 1841
5. - maliarsky náter, prelom 19. a 20. storočia
6. - omietka a maliarsky náter, 1934

SONDA č.2e:

Miesto: Juhozápadná fasáda. Štukový rám portálu na pravej strane.

Charakteristika: Primárna baroková vrstva hmota sa nachádza pod škrupinovitými vrstvami. Hmota reliéfu je na povrchu zdeštruovaná a má slabú súdržnosť. Farebnosť vystupujúcej časti je ružová. Hrúbka premaľby opticky a tvarovo deformuje majstrovsky presný tăhaný štuk.

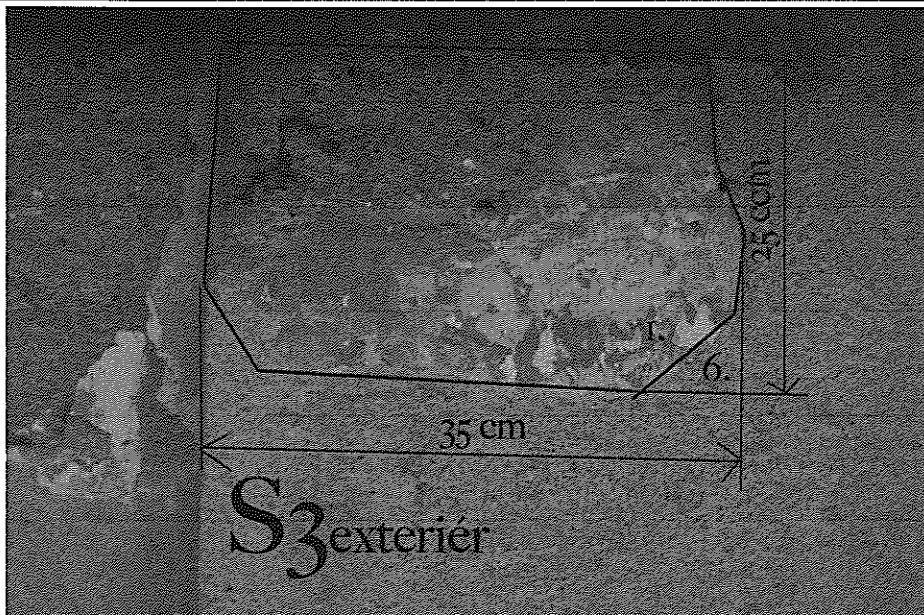
Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
6. - omietka a maliarsky náter, 1934

SONDA č.3e:

Miesto: Juhozápadná fasáda zvonice na pravom pilastro.

Charakteristika: Rozšírená prirodzená sonda. V sonda sa potvrdila celoplošná primárna výmaľba červeným odtieňom aj na vystupujúcich častiach murovaného prízemia vežičky. Na dvoch sekundármých bielych vápenných vrstvách je výraznejšia posledná, vrámci ktorej boli opravené staršie poškodenia tmelením vápenno - cementovou omietkou drveným štrkcom. Na povrchu je identická farebná hnedo – okrová úprava ako na centrálnom kostole. Primárne vrstvy sú výrazne zdeštruované.

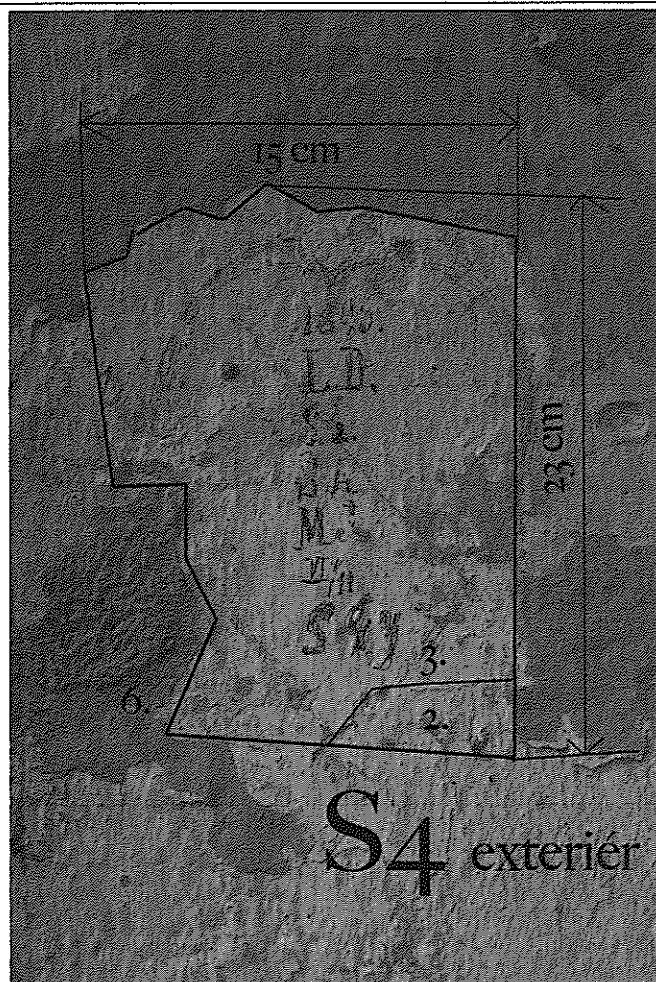
Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
2. - tenkovrstvá omietka a vápenný náter, 1798
3. - vápenný náter, 1841
5. - maliarsky náter, prelom 19. a 20. storočia
6. - omietka a maliarsky náter, 1934

SONDA č.4e:

Miesto: Severozápadná stena interiéru podvežia.

Charakteristika: V prirodzených úbytkoch farebných vrstiev sa objavila časť nápisu grafitovou ceruzkou. Po dookrývaní nápisu je zreteľný tvarom srdca ohrazený nápis s iniciálami mien "zainteresovaných" a zároveň rok vzniku kresby 1895. Dátum radí druhú sekundárnu vrstvu do obdobia generálnej opravy kostola v roku 1841. Vrstvu prekrýval hnedookrový náter z roku 1934.

Stratigrafia vrstiev sondy:

- 2. - tenkovrstvá omietka a vápenný náter, 1798
- 3. - vápenný náter, 1841
- 6. - omietka a maliarsky náter, 1934

SONDA č.5e:

Miesto:	Severozápadná stena interiéru podvežia.
<p>Charakteristika: V sonda do murovanej hmoty bol zadefinovaný rozmer ľavej sedílie v podveží. Hĺbka sedílie je 30 cm. Povrch primárnej vrstvy pod zámurovkou je vybielený vápenným náterom. Zrušenie sedílie súvisí so zámurovkou realizovanej v prvej sekundárnej úprave pravdepodobne v roku 1798. V tomto roku pribudli dva zvony a bolo nutné spevniť staticku veže. Kombinované kamenno - tehlové murivo je vkladанé do ložnej malty zloženej z hliny, drveného štrku a nízkeho percenta vápenného podielu.</p>	

Stratigrafia vrstiev sondy:

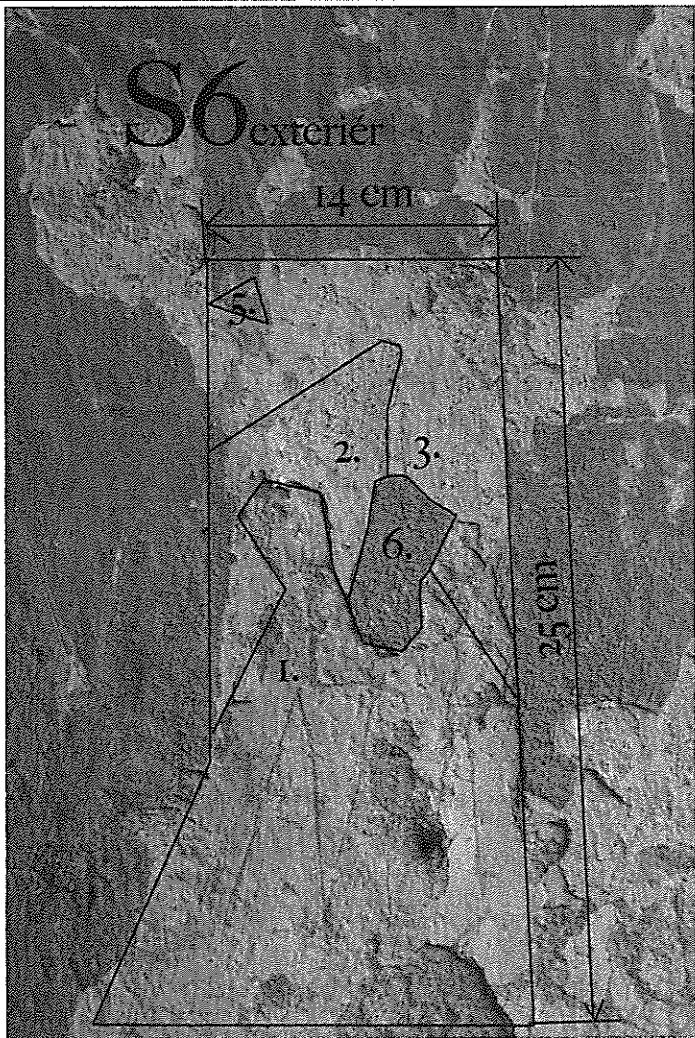
1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
2. - murivo a vápenný náter, 1798
- 6.- omietka a maliarsky náter, 1934

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

SONDA č.6e:

Miesto: Juhozápadná stena podvežia zvonice. Ostenie vonkajšieho portálu podvežia.

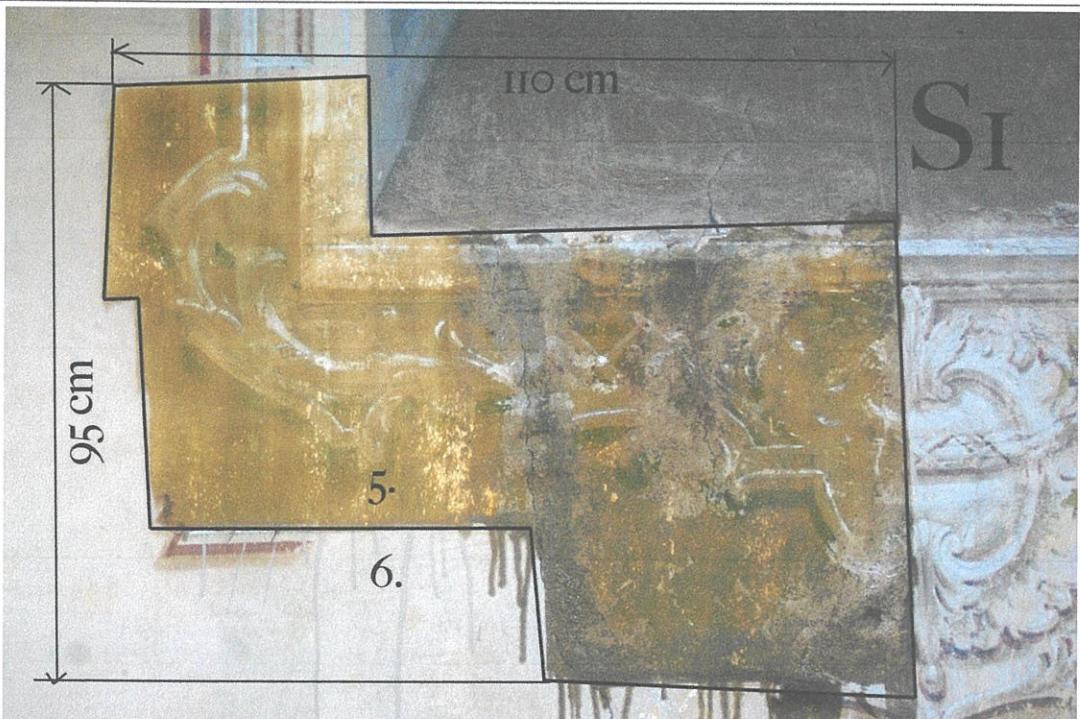
Charakteristika: Rozšírenie prirodzenej sondy. V časti odkryvu na primárnu vrstvu sú odkryté ryté grafity. Povrch vrstvy je ružový. Prekrývajú ju 2 biele vrstvy. Na druhej sú fragmenty ceruzkou písané odkazy návštěvníkov kalvárie z minulosti. Vrchná vrstva je z prvej polovice 20. storočia s hnedo - okrovým náterom.

Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
2. - tenkovrstvá omietka a vápenný náter, 1798
3. - vápenný náter, 1841
5. - maliarsky náter, prelom 19. a 20. storočia
6. - omietka a maliarsky náter, 1934

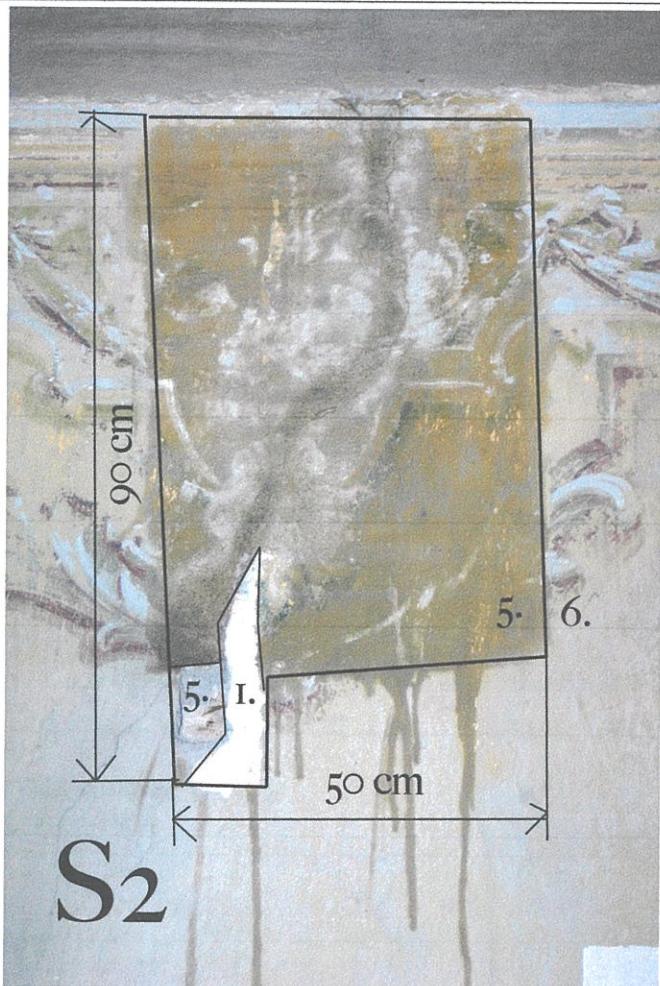
SONDA č.1:

Miesto:	Severozápadná stena lode kostola pod parapetou okna.
<p>Charakteristika: Sonda na predposlednú vrstvu. Datovanie vrstvy je možné zaradiť do obdobia prelomu 19. a 20. storočia. Štýlovo opakuje tieňované barokové rozviliny. Maľba realizovaná technikou secco má výrazné odlišné farebnosť. Maľba má vysokú remeselnú úroveň. Najvrchnejšia vrstva bola nabobtnaná vodou a následne mechanicky odstránená skalpelmi. Pod predposlednou sekundárnu vrstvou sú identifikované vrstvy omietkového tmelu v praskline pod oknom.</p>	
Stratigrafia vrstiev sondy:	 <p>5. 6.</p> <p>95 cm</p> <p>110 cm</p> <p>SI</p>

SONDA č.2:

Miesto: juhovýchodná stena intriéru lode pod oknom

Charakteristika: Na väčšej ploche sondy je odkrytá predposledná vrstva s neobarokovou maľbou prevedenou technikou secco na suchý podklad. Tieňovaním modelovaný biely ornament je vsadený do hnedookrová. Vrstva je zaraditeľná približne do obdobia konca 19. storočia. Primárna omietka je hrubozrnná s pucovaným povrchom. Plnivo tvorí riečny piesok s maximálnym priemerom zrna do 20 mm. Povrch bol v pôvodne biely. Jednotlivé vrstvy boli odstraňované mokrou cestou a mechanicky pomocou skalpelov.

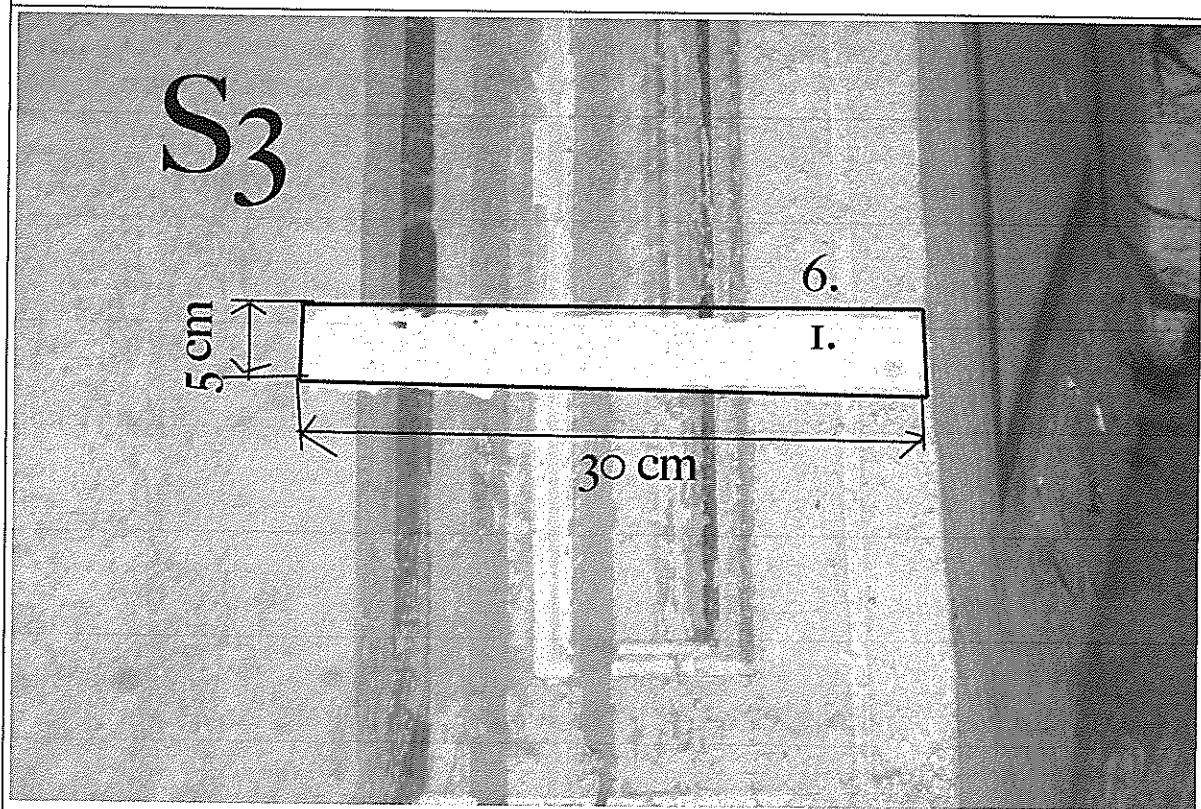
Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
5. - maliarsky náter, prelom 19. a 20. storočia
6. - omietka a maliarsky náter, 1934

SONDA č.3:

Miesto: Juhovýchodná stena lode. Ľavý okraj okna.

Charakteristika: Pásou sondou bola sledovaná primárna baroková vrstva na styku ostienka okna a juhovýchodnej steny. Biely vápenný náter pokrýva celú plochu. Farebná maľba nebola identifikovaná. Hmota primárnej omietky je pevná a súdržná.

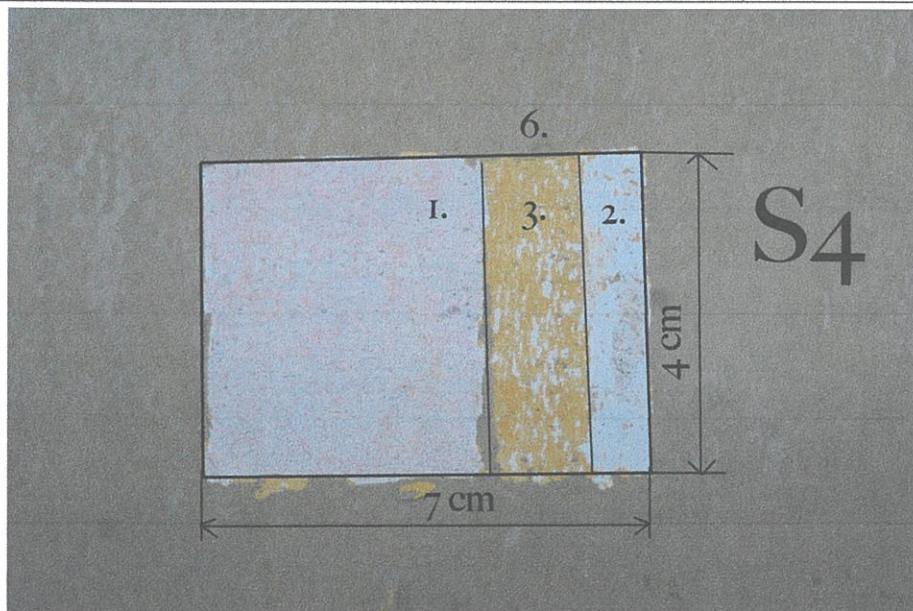
Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
6. - omietka a maliarsky náter, 1934

SONDA č.4:

Miesto: Juhovýchodná stena lode pod oknom.

Charakteristika: V sonda boli v častiach odkryté jednotlivé maliarske vrstvy na ploche juhovýchodnej steny lode. Prvý biely náter z roku 1741 je sfarbený ružovou farbou, ktorá vznikla stekaním rozmočeného červeného pigmentu v okolí nedokonale utesneného okna. Vrstvu prekrýva biela vápenná premaľba. Do obdobia celkovej obnovy pri príležitosti stého výročia postavenia kalvárie je možné zaradiť plošnú jednoliatu výmaľbu zvislých stien žltou – okrovým náterom. Vrstvy boli od seba oddelované mechanicky skalpelom.

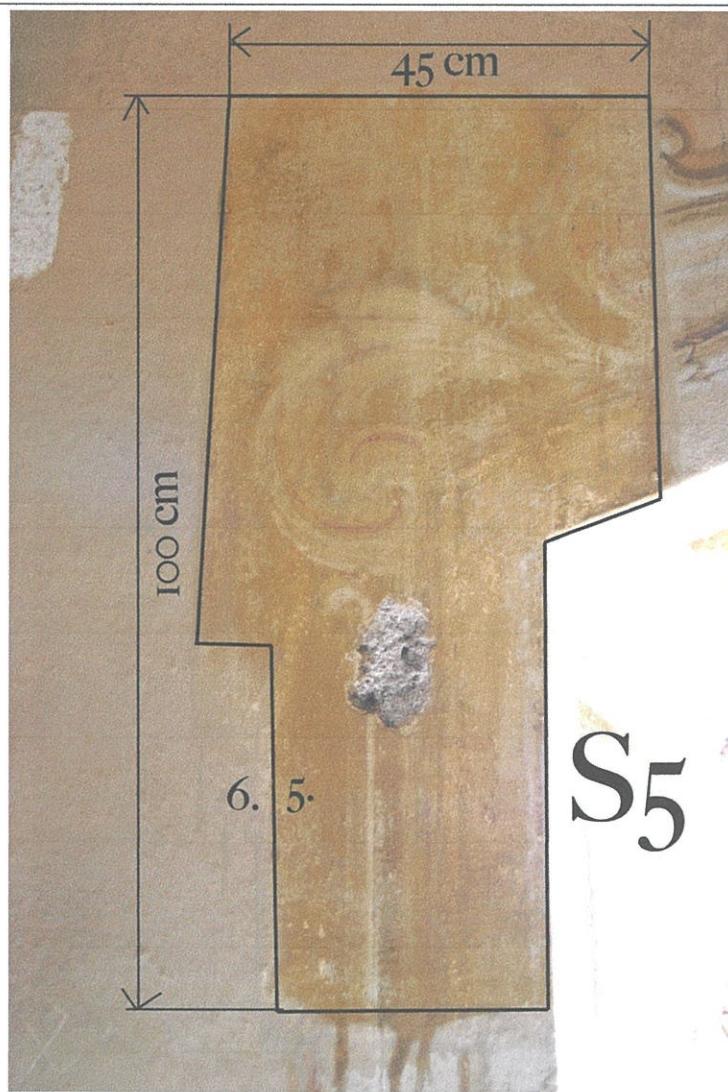
Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
2. - vápenný náter, 1798
3. - maliarsky náter, 1841
- 6.- maliarsky náter, 1934

SONDA č.5:

Miesto: juhozápadná stena nad emporou. Ľavý okraj okna.

Charakteristika: V sonda na predposlednú vrstvu bol sledovaný tvar neobarokovej ornamentiky suprafenestry okna. Poškodenie hmoty omietky je stopou po niekoľkých klinoch. Pravdepodobne tam bola upevnená konzola na konzolu garnižovej tyče.

Stratigrafia vrstiev sondy:

5.- maliarsky náter, prelom 19. a 20. storočia

6.- omietka a maliarsky náter, 1934

SONDA č.6:

Miesto: Nárožný severný styk výsečí klenby lode kostola.

Charakteristika: V sonda bola sledovaná predposledná maľba, ktorá sa ornamentikou aj farebnosťou líši od dnes viditeľnej. Z modrého povrchu staršej maľby bola odobratá vzorka pigmentu na chemicko – technologickú analýzu. Výsledok zaradil maľbu do obdobia druhej polovice 19. storočia. Použitý bol umelý ultramarín vo svete sériovo vyrábaný od roku 1832. Na primárnej vrstve nebola potvrdená maľba. Štukové prvky majú po odstránení neskorších premalieb ostrejšiu exaktnejšiu formu.

Stratigrafia vrstiev sondy:

1. - baroková vrstva omietky a maľby, 1741
5. - maliarsky náter, prelom 19. a 20. storočia
6. - maliarsky náter, 1934

SONDA č.7:

Miesto: Severovýchodná časť klenby lode.

Charakteristika: V ploche sondy je predstavená maľba z prelomu 19. a 20. storočia. Motív kazetovania bol zopakovaný aj v dnes viditeľnej maľbe. Staršia maľba sa líši tvarom, modeláciou ako aj farebnosťou.

Stratigrafia vrstiev sondy:

5.- maliarsky náter, prelom 19. a 20. storočia

6.- maliarsky náter, 1934

Rožňava, Kalvária nad mestom, historický vývoj pamiatky

Údaje z archívu KPÚ Košice, pracovisko Rožňava (Ing. D. Gdovinová-Tomášová, Mgr.E. Kušnierová, Mgr. G. Tököly)

Komplex stavieb rožňavskej Kalvárie sa nachádza severne od mesta na pomerne strmom svahu najnižšieho vršku trojvršia s historickej názvom Szőlőmál. Jej pôvodné neskorobarokové objekty, najmä vrcholový kostol, predstavujú najstaršiu pamiatku svojho druhu na celom území Gemera.

O výstavbe a vývoji rožňavskej kalvárie nás pomerne podrobne informuje L. Telgárti v katolíckom periodiku Magyar Sion z roku 1866, na str. 857 – 860. Vo svojom príspevku uverejňuje aj kompletnej latinský text povolenia a požehnania výstavby Kalvárie arcibiskupom Imrichom Eszterházym z roku 1734, ktorý sa zachoval v archíve rožňavskej rímskokatolíckej fary.¹ Až neskôr, v roku 1741, dal na základe tohto povolenia zo štedrého daru rožňavského mešťana Jakub Steera a jeho manželky Kataríny postaviť Kalváriu predstavený rádu jezuitov v Rožňave Ferencz Szabó. Dosvedčuje to aj nápis s chronogramom na kamennej kartuši na priečeli vrcholového kostola, ktorý hovorí o zasvätení kostola

---

1.,*Emericius Dei gratis S.romani Imperii princeps e Comitibus Esterházy de Galantha,*

Ecclae Metropolitanae Strigoniensis AEppus, Sacrae Sedis apostolicae Legatus natus, Primas Regni Hungariae, Ejusdem Summus et Secretarius Cancellarius, Comitatus Strigoniensis Supremus ac perpetuus Comes, S. Cesareeque Mattis Actualis Intimus Status et Consilii Reggii Lttis Hungarici Consiliarius, necnon unus e Judicibus cantes quibus expedit universis; Quod Nos ad augendam in animis fidelium Passionis cultum, et gratam erga patientem Francisco Ssabó, Societatis JESV Residentiae Rosnaviensis Superiori et Oppidi Nostri Rosnaviae Parocho eridendi Montem Calvariae, ac pro Capella primum lapidem imponendi, eudem porro Montem Calvariae, cum Capella primum lapidem imponendi, eudem porro Montem Calvariae, cum Capella sua, Caeterisque accessoriis curae perpetuae Parochi praesentis, ac futurorum concrederimus. In quorum fidem hasce sigillo Officii Nostri, et propriae manus subscriptione munita Eidem dandas duximus, et concedendas. Posonii in Curia Nostra AEppali. Posonii Die Septima Mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Trigesimo Quarto. P. Emericus. / Telgárti, Lipót: A rozsnyói Kalvária, Magyar Sion, IV. évf. 1866, str. 858/

Ukrižovanému Ježišovi.² Podľa toho sa môžeme domnievať, že zasvätenie Bolestnej Matke (Mater Dolorosa), zaužívanejšie: Sedembolestnej Panne Márii, môže byť novšieho dátu.

Svedčí o tom aj umelecký sloh oltárneho obrazu stojacej postavy Panny Márie s mečom zabodnutým v srdci, ktorý nevykazuje znaky neskorobarokového slohu (jeho vznik môžeme predpokladať v období prvej komplexnej obnovy Kalvárie v roku 1841). Dnes však už nemáme možnosť adekvátneho umeleckého rozboru obrazu, ktorý bol začiatkom 90. rokov 20. stor. odcudzený bez predchádzajúcej fotodokumentácie (k dispozícii máme iba jeho kópiu nachádzajúcu sa v rím. kat. kostole v Licinciach alebo kópiu tejto kópie, ktorá je umiestnená v rím. kat. kostole sv. Anny v Rožňave).

Prvá stavba Kalvárie mala sedem zastávkových kaplniek, nad vrcholovým kostolom drobnú kaplnku Božieho hrobu, nad ktorou boli osadené tri križe (pravdepodobne drevené – ako je to zvyčajné u všetkých Kalvárií) a zvonica s drevenou nadstavbou s klenutým vstupom do areálu v jej murovanej základni.

Jakub Steer³ v roku 1744 dal uliať pre zvoniciu aj jeden z jej zvonov s dedikačným latinským nápisom: IN HONO DEI CRUCIFIXI CUR FIERI DNUS IA STEER 1744. Ďalšie dva zvony boli

---

2DEI VNIGENITO / IESV CRVCIFIXO /REPARATORI HOMI/ NIS HONORI POSVIT / IO. IACOBVS
STEER/ CVM CONSORTE SVA/ CATARINA STERA /Telgárti, Lipót: A rozsnyói Kalvária, Magyar Sion,
IV. évf. 1866, str. 858 - 859/

(Preklad textu s chronogramom: Bohu jednorodenému, Ježišovi Ukrižovanému, obnoviteľovi ľudskej dôstojnosti, postavil Jakub Steer s manželkou Katarínou).

³Rodina Steerovcov bola pravdepodobne nemeckého pôvodu a patrila medzi najvýznamnejšie rodiny mesta. Svedčí o tom aj skutočnosť, že rožňavským banským majstrom v období medzi rokmi 1769 – 1773 bol istý Ján Steer, s veľkou pravdepodobnosťou potomok donátorského manželského páru. (Tököly, G.: Ki kicsoda Rozsnyón /Kto je kto v Rožňave/, Šamorín 1999, str. 323)

z roku 1798, a podľa nápisov⁴ uvedených v Telgártiho príspevku boli uliate v slávnej zvonolejárskej dielni Benjamína Stephanidesa v Lučenci.

V roku 1841, sto rokov po postavení Kalvárie, bola kvôli jej zlému stavu vykonaná jej komplexná obnova. Pôvodné olejomaľby pašiových zastavení, ktoré už boli vo veľmi zlom stave, nahradili reliéfmi. Ako milodar arcibiskupa Jána Scitovského ich dal v Mnichove vyhotoviť rožňavský biskup Štefan Kollarcsik. Bolo obnovených šesť zastavení, jedna kaplnka, ktorá bola v nevyhovujúcom stave a na nevhodnom mieste, bola zrušená. V roku 1854 dal rožňavský kanonik Elek Gromer obnoviť kaplnku Božieho hrobu, ktorá už bola v ruinách. Približne v tomto období bola obnovená aj murovaná ohrada vrcholovej kaplnky so zvonnicou.

Začiatkom 20. storočia boli jednotlivé zastavenia opäť v zlom stave, takže boli zrušené, a namiesto nich bolo postavených štrnásť nových kaplniek, pre ktoré boli v roku 1911⁵ objednané farebné majolikové reliéfy z dodnes existujúcej manufaktúry v Pécsi (Maďarsko) znázorňujúce Krížovú cestu.

---

⁴Náписy na druhom zvone: FECIT: BENJAMIN STEPHANIDES LOSONCZINI 1798 / PATIENTI CHRISTO ET DOLOROSAE VIRGINI HONOREM SACRAVIT FIDELIUM ZELUS

Náписy na tretom zvone:

FECIT: BENJAMIN STEPHANIDES LOSONCZINI 1798 / PIUS ERGA MONTEM CALVARIAE ROSNAVIENSEM PATIENTI CHRISTO ET DOLOROSAE VIRGINIS HONORIBUS FUNDI CURAVIT FIDELIUM ZELUS ANNO 1798

(Dodnes sa však žiadnen zo zvonov nezachoval).

⁵Podľa záznamov v Pécsi

V roku 1932 sa spomína obnova kostola na Kalvárii⁶ a v rokoch 1942- 44 za biskupa Michala Bubniča bola vybudovaná nová prístupová cesta a osadené majolikové reliéfy do zastávkových kaplniek.⁷

Začiatkom 50. rokov 20. stor. bola Kalvária ešte vo veľmi dobrom stave⁸ a pravidelne sa tam konali púte a náboženské obrady. V rokoch 1953–56, kedy bol rožňavský biskup Róbert Pobožný izolovaný od veriacich a internovaný, sa začala jej postupná devastácia. V 60-tych rokoch 20. stor., kedy nastalo dočasné oživenie cirkevného života, boli zastávkové kaplnky opravené a v kostole Sedembolestnej P. Márie sa nachádzal ešte neporušený kompletnej mobiliár. Začiatkom 70-tych rokov 20. stor. začala pomalá devastácia celého areálu: kaplnka Božieho hrobu bola úplne zničená vandalmi a dve prvé zastavenia Krížovej cesty boli zbúrané počas výstavby vodojemu a ľudovej hvezdárne. Postupne sa rozpadávali aj drevené časti zvonice a materiál kamennej ohrady. Napriek tomu sa v tomto období podarilo opraviť strechu kostola, kedy pôvodná šindľová krytina (viď priloženú č. b. fotodokumentáciu z roku 1971) bola nahradená plechovou. Prvá väčšia úprava areálu spolu s obnovou striešok kaplniek a zvonice sa konala v rokoch 1787 – 89 za dekana rožňavskej rímskokatolíckej farnosti Ignáca Kelemena, ktorý dal preliať aj medzičasom odcudzený jediný zachovaný zvon, ktorý sa neskôr našiel rozbity na kusy.

V priebehu 90. rokov 20. stor. postihli kostol Kalvárie dve krádeže vlámaním, pričom bola odcudzená veľká časť pôvodného mobiliáru: oltárny obraz Sedembolestnej P. Márie, svätoštánok, všetky plastiky anjelikov z hl. oltára i kazateľnice (spolu 7 ks), voľný obraz Sv. Klimenta pápeža, a dva kríže s korpusmi.

---

⁶Protocollum (spisy rožňavského biskupstva)

⁷ Protocollum; spis z roku 1942 obsahuje plán cesty na Kalváriu a z roku 1944 údaj o tom, že za biskupa Michala Bubniča boli dané nové obrazy na Krížovú cestu.

⁸ Dokumentuje to priložená č. b. fotografia zvonice z roku 1953

V súčasnosti je celý areál značne zdevastovaný a nevyužívaný. Zvonica je zničená natoľko, že si vyžaduje úplnú rekonštrukciu; podobne ako aj zničená kaplnka Božieho hrobu a kamenná ohrada, ktorá úplne zanikla. Vážne poškodené sú všetky omietky vrcholového kostola, jeho zastrešenie skorodovanou plechovou strechou je rovnako nevyhovujúce. Poškodené a silne znečistené sú aj všetky striešky a majolikové reliéfy zastávkových kaplniek a ich povrchová úprava hrubou brizolitovou omietkou je rovnako nevhodná.

Literatúra:

1. Telgárti, Lipót: A rozsnyói Kalvária, Magyar Sion, IV. évf. 1866, str. 858 – 860
2. Súpis pamiatok na Slovensku 3, Bratislava 1969, str. 5
3. Martin Čičo, Michaela Kalinová, Silvia Paulusová a kolektív: Kalvárie a krížové cesty na Slovensku, Pamiatkový ústav Bratislava, 2002
4. Protocollum (spisy rožňavského biskupstva)

Údaje z archívu KPÚ Košice, pracovisko Rožňava (Ing. D. Gdovinová-Tomášová, Mgr.E. Kušnierová, Mgr. G. Tököly)

AKTUALIZAČNÝ LIST KULTÚRNEJ PAMIATKY

Mesto: ROŽŇAVA
Katastr. územie (miest. časť): Rožňava
Okres: Rožňava
Unifikovaný názov KP: KALVÁRIA
Bližšie určenie: s Krížovou cestou
Č. ÚZPF: 10129/1-7
Adresa: Na Kalvárii
Parcelné čísla: 567/3, 56752, 6181/8
Zaužívaný názov KP: Kalvária

Zhodnotenie významu:

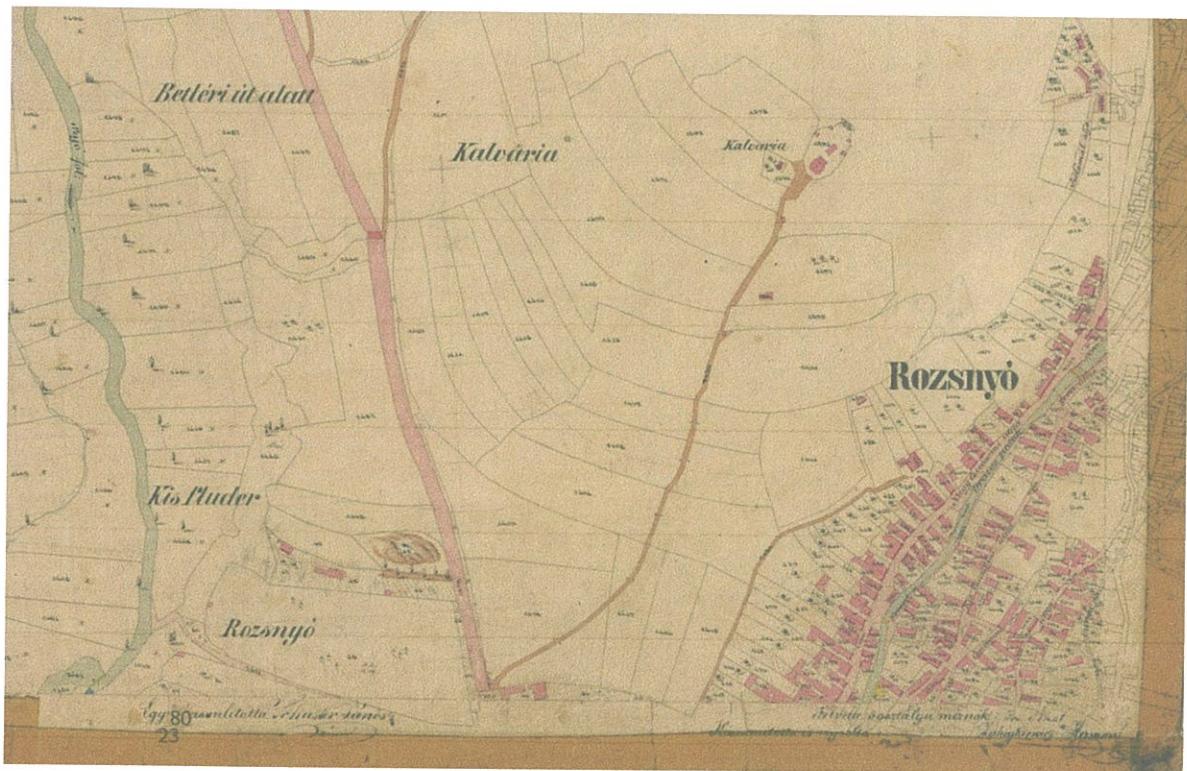
Kalvária so svojim barokovým vrcholovým kostolom je najstaršou pamiatkou svojho druhu na celom území Gemera. Celý areál má hodnotu dokumentu výstavby kalvárií na Slovensku, hodnotu identity s historickým prostredím v PZ Rožňava, a tým je aj spoločenský záujem na zachovanie pamiatky ako súčasti historického prostredia. Pobožnosti sa na Kalvárii konali s procesiou na Veľký piatok a na sviatok Povýšenia sv. kríža a Sedembolestnej Panny Márie. Jej súčasný stav je možné považovať za havarijný, ale sú snahy zo strany cirkvi ako aj občanov o jej obnovenie.

Spracovala: Mgr. Edita Kušnierová

Dátum: 6 / 2000

Aktualizovala : Ing. Dagmar Gdovinová Tomášová

Dátum: 4/2016

Katastrálna mapa Rožňavy z roku 1870

Mapa z roku 1955

Mapa kataster – gku

DF 497/Rožňava/Kalvária./apríl 2016/Pohľad juhovýchodný pohľad na kostol

Stavebno-historická charakteristika:

Dispozícia:

Ide o neskorobarokovú stavbu z roku 1741. Rozsah neskorších zásahov do objektu nie je známy, lebo na objekte neboli realizovaný architektonicko –historický výskum.

Jednoloďový kostol na štvorcovom pôdoryse s pravouhlou svätyňou, orientovaný JZ-SV, na JV strane s pristavanou sakristiou obdĺžnikového pôdorysu. Hlavný vstup je z JZ fasády, priamo do lode popod murovanú emporu. Vstup do sakristie je zo svätyne. Empora je prístupná dreveným zakriveným schodiskom situovaným vedľa hlavného vstupu na JZ strane.

Suterén: Nie je známy.

Interiér: Hlavný vstup do lode kostola je v osi jednoosovej juhozápadnej fasády cez vstupný otvor s polkruhovým odsadeným záklenkom. Vstupné dvere sú plné, drevené, dvojkridlové, z vonkajšej strany oplechované, zvýraznené pásovinou s nitovaním. Zavesené sú na troch kovaných pásoch, viditeľných zo strany interiéru. Majú aj pôvodný zámok. Vstup pokračuje priestorom murovanej empory, votknutej do obvodovej steny a masívnych pilierov plackovej klenby do pásov, ktorá zastropuje loď kostola. Empora je prístupná dreveným zakriveným schodiskom situovaným na juhozápadnej strane vstupu. Zábradlie empor je plné murované s drevenou doskou na vrchu, hladko omietnuté, zo strany lode s iluzívou kazetovou

výmaľbou. Podlaha empory je drevená dosková. V lodi sa zachovala časť podlahy z kamennej obdĺžnikovej dlažby, ktorá bola pravdepodobne pod lavicami, a časť podlahy po obvode steny a v strede lode z kamennej štvorcovej dlažby. Lod' je presvetlená jedným oknom z JV stany, jedným oknom z SZ strany a z JZ strany oknom situovaným na hlavnej fasáde v časti empory. Okenné otvory majú segmentový záklenok a skosený parapet smerom do interiéru. Ostenia sú dekorované iluzívou výmaľbou. Okná sú drevené, štvorkrídlové s pevným krížom, s delením spodných krídel na dve tabule. Z vonkajšej strany sú opatrené predsadou preťahovanou kovanou mrežou s viacnásobným krížením.

Pravouhlá svätyňa s rovným záverom je oproti lodi ustúpená. Zaklenutá je valenou klenbou so styčnými lunetovými výsečami, do širokých pásov nesených mohutnými pilastrami so stupňovitou hlavicou klenbou. Podlaha vo svätyni je zo štvorcovej kamennej dlažby. Pred oltárom je drevené pódium. Okno v SV stene je obdobné ako v lodi kostola. V JV stene je pod stropom malé drevené jednoduché, pravouhlé, dvojkrídlové

okno, s delením krídla zvislo na dve tabule, s vonkajšou preťahovanou mrežou. Ostenie okna má segmentový záklenok a do interiéru skosený parapet. Nachádza sa nad strechou sakristie. Interiér, zaklenutý plackou a valenou klenbou, bol dekorovaný nástennou maľbou znázorňujúcou sv. Helenu na iluzívnej kupole a ďalšou iluzívnu výmaľbu klenbových pásov, nábehov, rámovaní okien, z roku 1934 od J. Adáma.

Vstup do sakristie je v JV stene svätyne cez pravouhlý otvor s drevenými kazetovými dverami s ozdobnými kazetami, zavesenými na dvoch kovaných pántoch, s pôvodnou zámkkou a kľúčom. Ostenie má zo stany sakristie segmentový záklenok. Sakristia je zaklenutá valenou klenbou dvomi pármami protiľahlých päťbokých lunetových výsečí. Steny sú hladko omietnuté, jednofarebné, bez dekoratívnej výmaľby. Podlaha je nepravidelných kamenných platní. V JV stene je zamurovaný okenný otvor so segmentovým záklankom, ktorý dnes tvorí niku, zo strany interiéru omietnutú a ešte jedna nika so segmentovým záklankom, rovným parapetom a skoseným ostením, ktorá zo stany exteriéru nie je vnímateľná. Zo strany exteriéru, je vidieť za preťahovanou mrežou zamurovku okna z neomietaných tehál. V JZ stene sakristie je priame schodisko o deviatich stupňoch na balkón kazateľnice, cez dverný otvor so segmentovým záklankom, bez výplne. Štyri dlhšie betónové stupne sú vo vnútri sakristie a päť murovaných stupňov so zvyškami drevenej nástupnice je situovaných v šírke múra. Kazateľnica s „balkónom“ je osadená okolo juhovýchodného piliera medzi loďou a svätyňou.

Zariadenie interiéru: V interéri po viacerých vlámaniach zostala len malá časť pôvodného mobiliaru a to drevená baroková oltárna architektúra, ktorá bola bohatu zlátaná, striebrená a polychrómovaná, s murovanou kamennou menzou, drevená architektúra kazateľnice rečnísko s balkónom a ozvučná strieška. Z oltára bol odcudzený (nebol nájdený) obraz Sedembolestnej Panny Márie, (kópia obrazu je vo františkánskom kostole na chóre). Odcudzená bola aj drobná plastiková výzdoba. Drevené barokové plastiky sv. Veroniky a Márie Magdalény z hlavného oltára boli zreštaurované a nachádzajú sa na katolíckej fare v Rožňave. Rovnako bola ochudobnená aj kazateľnica a neexistujú ani závesné obrazy, ktoré zdobili interiér. V kostole sa nenachádzajú ani lavice (pravdepodobne odcudzené a spálené).

Exteriér: Čelná juhozápadná fasáda je jednoosová fasáda má široký predsunutý rizalit a zaoblené nárožia. Horizontálne je delená soklom a profilovanou korunnou rímsou. Vertikál členená je dvojicou pilastrov po oboch stranách stredného vstupného portálu ukončeného odsadeným poloblúkom. Portál má štukové rámovanie s klenákom vo vrchole. V osi nad ním je okenný otvor so segmentovým záklenkom, s preťahovanou mrežou, v súčasnosti bez výplne, lemovaný širokou profilovanou štukovou bordúrou nad oknom zdvihnutou do vykrojeného polkruhového tympanónu, v ktorom je osadená kamenná kartuša v tvare barokového štítu s anjelom - štítonosičom; na nej je nápis s menami donátorov a datovaním. Pilastre vyrastajúce zo sokla majú krepované hlavice vkomponované do korunnej rímsy, ktorá obieha iba za nárožia severnej steny lode a na apside už nepokračuje.

Bočná severozápadná fasáda je dvojosová zalomená, pozostávajúca z jednoosovej fasády lode a jednosovej fasády sakristie. Fasáda lode má hladké omietky a zaoblené južné nárožie. Vertikálne je delená soklom a mohutnou profilovanou korunnou rímsou. V osi lode je okenný otvor so segmentovým záklenkom so štukovým rebrovaným klenákom vo vrchole. Korunná rímsa už na fasáde svätyne nepokračuje. Fasáda svätyne má hladké omietky a v osi sa nachádza otvor so segmentovým záklenkom štukovým rebrovaným klenákom vo vrchole.

Bočná juhovýchodná fasáda je dvojosová, zalomená, pozostávajúca z jednoosovej fasády lode a jednosovej fasády sakristie, nad ktorou je v osi okienko svätyne.

Fasáda lode má hladké omietky a zaoblené južné nárožie. Vertikálne je delená soklom a mohutnou profilovanou korunnou rímsou. V osi lode je okenný otvor so segmentovým záklenkom so štukovým rebrovaným klenákom vo vrchole. Korunná rímsa už na fasáde svätyne nepokračuje. Fasáda svätyne má hladké omietky a v osi sa nachádza pravouhlý okenný otvor tesne pod strechou. Predstavaná jednoosová fasáda sakristie má hladké omietky. V osi je zamurovaný okenný otvor so segmentovým záklenkom s preťahovanou kovovou mrežou. Okná lode a okno na SZ strane sakristie, sú drevené, štvorkrídlové

s pevným krížom, s delením spodných krídel na dve tabule. Z vonkajšej strany sú opatrené predsadou preťahovanou kovanou mrežou s viacnásobným krížením.

Zadná severovýchodná fasáda pozostávajúca z fasády svätyne a fasády sakristie s murovaným trojuholníkovým štítom pultovej strechy je bez otvorov, bez členenia, opatrená hrubou omietkou.

Strechy a krov: Kostol má nad lodou a svätyňou valbovú strechu. Krytina je z plechu. Krov nie je prístupný. Nad sakristiou je strecha pultová, taktiež krytá plechom (pôvodne bola šindľová). Dažďové žľaby sú z pozinkovaného plechu, zvody a žľaby zo sakristie boli pravdepodobne odcudzené.

Špecifikácia pamiatkových hodnôt:

Predmetom ochrany je dispozícia kostola a jeho hmota, t.j. horizontálne a vertikálne konštrukcie a schodiská, klenbový systém v lodi, vo svätyni, sakristii. Umiestnenie, veľkosť a tvar okenných a dverných otvorov. Murovaná konštrukcia, rozsah a veľkosť empory. Prípadne všetky ďalšie hnuteľné a nehnuteľné nálezy v hmote objektu, ktoré vykazujú pamiatkové hodnoty.

Architektonické a výtvarné prvky: architektonické prvky zaklenutia svätyne, lode, a sakristie, murovaná empóra, výnaľba interiéru z roku 1934 od J. Adáma, architektonické členenie a výzdoba fasád; štukové rámovania okien, dverí s klenákom vo vrchole;

Remeselné detaily:

- všetky výplne dverných otvorov vrátane kovani (závesy zámky)
- kamenná kartuša s plastickou výzdobou a datovaním 1741 v tvare barokového štítu s anjelom - štítonosičom; na nej je nápis s menami donátorov a datovaním
- podlaha z kamenných dosásk
- drevené schodisko na emporu a na kazateľnicu

Evidované HNKP:	Názov predmetu:	Bližšie určenie:
č. 3421 / 1 - 4	Oltár hlavný Bolesnej Panny Márie, barok, pol. 18. stor.	
č. 3422 / 0	Obraz závesný Sv. Kliment, A. Haffner, 1866 (odcudzený)	
.		

Neevidované hnuteľné veci:

obraz závesný	Madona s anjelmi, koniec 18.stor.
plastika vol'ná	Pieta, 2. pol. 18. stor., ľud. práca
zvonček nástenný	na konzole v interéri, pol. 18.stor.
kazateľnica	barok, pol. 18.stor.

Technické riešenia: -

Archeológia: V areáli kostola dosiaľ neboli vykonané žiadne archeologické výskumy.

Zhodnotenie významu:

Barokový vrcholový kostol je zakončením kalvárijnej cesty rožňavskej kalvárie, ktorá je najstaršou pamiatkou svojho druhu na celom území Gemera.

Celý areál má hodnotu dokumentu výstavby kalvárií na Slovensku, hodnotu identity s historickým prostredím v PZ Rožňava, a tým je aj spoločenský záujem na zachovaní pamiatky ako súčasti historického prostredia. Jej súčasný stav je možné považovať za havarijný, ale sú snahy zo strany cirkvi ako aj občanov o jej obnovenie.

DF

CHEMICKO - TECHNOLOGICKÝ ROZBOR VZORIEK PIGMENTOV

Kalvária Rožňava

Červená fasáda

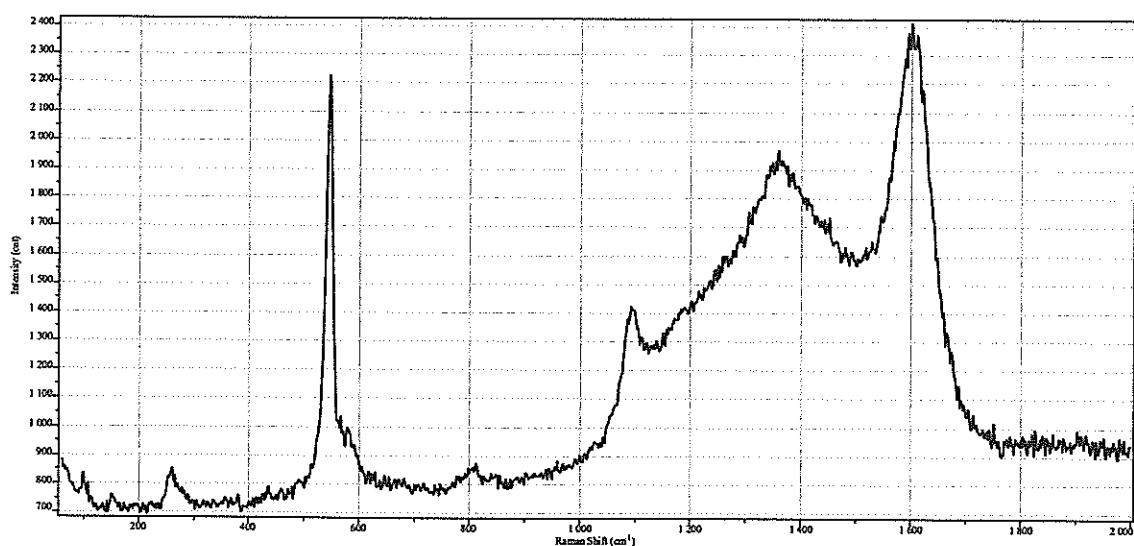
Červený pigment: na báze hematitovej červenej, ktorá je rozptylená v karbonátovom základe.

Obr.: Fotografia, detail červeného pigmentu, drobné zrnká červenohnedého hematitu.

Modrá kartuša

Modrý pigment: tvorený ultramarínom – nemožno rozlísiť či ide o prírodný lazurit alebo syntetický ultramarín. Drobné zrná rovnomernej veľkosti. Zriedka sa vyskytuje primes čierneho uhlíka.

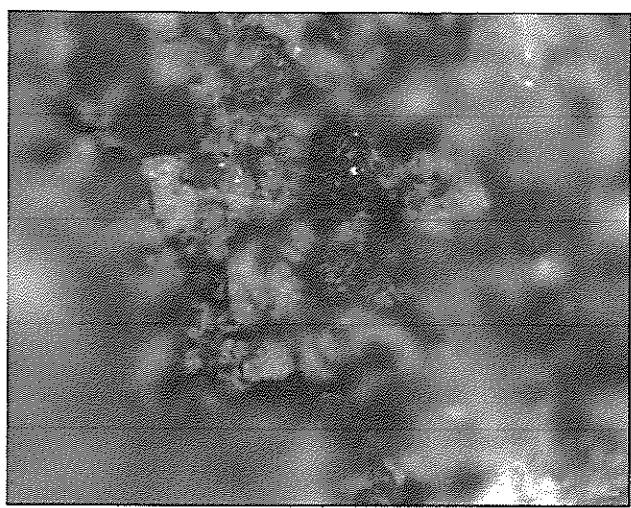
Obr.: Ramanove spektrum ultramarínu.

Obr.: Ramanove spektrum ultramarínu s uhlíkom.

Zelený relief

Zelený pigment: malachitová zelená.

Obr.: Fotografia, detail zeleného pigmentu, zrná malachitu tmavozelenej farby.

Obr.: Ramanove spektrum zeleného malachitu.

VYHODNOTENIE REŠTAURÁTORSKÉHO VÝSKUMU

Výskum vzácneho súboru stavieb kalvárie priniesol nové poznatky o histórii. Jednotlivé objekty vikazujú rôzne úrovne poškodenia a degradácie. Z pôvodných barokových objektov sa v čiastočne ruinálnom stave zachovali následovné:

- kostol
- zvonica
- ohradný mûr
- kaplnka Božieho hrobu
- jedna kaplnka zastaveniami
- terasa pod kríže Golgoty

Objekty v polohe archeológie čitateľné v teréne:

- štyri kaplnky po stranách Božieho hrobu

Úplne zaniknuté objekty známe z archívnych prameňov:

- prvé 2 kaplnky zastavenia
- 3 kamenné kríže Golgoty

Prvým objektom na chodníku v smere od mesta ešte pod ohradeným areálom je zrúcaná kaplnka zastavenia. Na základe archívnych informácií vieme, bola pripomienkou na Bičovanie Krista. Vegetáciou prerastený objekt je už v súčasnosti ľažko prístupný. Z horného pohľadu je možné odčítať pôdorys kaplnky. Z juhozápadnej strany bola otvorená. V závere ukončená presným poloblúkom. Šírka múrov je 80 cm. Maximálne vonkajšie rozmerky: šírka: 320 cm, hĺbka: 370 cm. Je postavená z lomového železitého kameňa z miestneho zdroja. Pohľadová omietka sa v nadzemných častiach nezachovala. Prípadna farebnosť sa mohla ešte zachovať pod sutinou zrúteného objektu. Počas obhliadky a merania objektu bol povrchovým zberom nájdený fragment kovania pántu z brány kaplnky dĺžky 22 cm. Na základe tohto nálezu sa dajú predpokladať po odkopaní ďalšie detaily architektúry. Najvyššie 120 cm nad súčasnú úroveň terénu vystupuje časť severozápadného múru.

Ďalším stúpaním popri nových kaplnkách zastavenia z roku 1942 č. 12 – 14 vedie serpentínový chodník ku zvonici. Podvežím sa vchádza do ohradeného areálu súboru objektov. Chodník je tesne pred ňou vyložený z rozmerných plochých kameňov. Úroveň podlahy vyrovnáva

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

jeden stupeň schodu. V dnešnej dobe je pod prirodzenými sondami viditeľné zloženie muriva. Zvislé steny sú skladané z lomového kameňa. Klenba vystavaná z pálenej tehly s rozmermi 27 x 14 x 5,5 cm. V minulosti bolo podvežie zatvorené bránou, po ktorej zostali železné závesy pántov. Na stenách boli realizované sondy č. 3e – 6e. Na základe sond bolo možné určiť pôvodnú farebnosť objektu. V primárnej podobe bol interiér biely. Exteriérové fasády boli opticky celoplošne upravené sýto červeným náterom identickým s farbou kostola. Tektonika hmoty v podobe vystupujúcich pilierov nebola farebne zvýraznená. Ostenia vstupov boli zvýraznené ružovou farbou. Ku zásadnejšej stavebnej úprave došlo pravdepodobne v roku 1798 keď ku prvému zvonu pribudli ďalšie dva. Datovanie zvonov je zachované v štúdiach Lipóta Telgártiho z roku 1866 a Judit Gangel z roku 1941. Fyzicky sa nezachovali. Spevnenie muríva podvežia bolo vyriešené vyplnením postranných sedílií kombinovaným kamenno – tehlovým murivom. Spojivom je hlinená malta s nízkym podielom vápna. Sondou bola identifikovaná hĺbka sedílie – 30 cm. Murovaná plenta bola predsadena ešte o ďalších 15 cm. Dve kované tiahla boli vsadené priečne do hora od zámurovky do klenby. Povrch stien interiéru bol vybielený vápenným náterom. Nasledujúcu úpravu možno stratigraficky zaradiť do obdobia generálnej opravy komplexu kalvárie v čase storočnice vzniku v roku 1841. V tomto období bol interiér aj exteriér premaľovaný bielym vápenným náterom. V danej vrstve bolo v sonda č. 4e odkryté ceruzkové graffiti znázorňujúce srdce s iniciálkami mien a datovaním 1895. Maliarska obnova na konci 19. storočia zmenila výraz objektu celoplošným žltokrovým náterom v interiéri a exteriéri. Posledná dnes viditeľná úprava z roku 1934 má tmavo – okrovú farbu. Lokálne poškodenia boli tmelené jemnozrnnou vápennou omietkou nadstavenou cementom. Koruna murovaného podvežia je spevnená kovaným prstencom. Z drevenej konštrukcie nadstavby sa zachovala konštrukcia. Stupňovitá strecha prekrytá dreveným šindlom zabránila úplnému zrúteniu stavby. Výzor dreveného obytia bočných stien poznáme len z historických fotografií. Do kampanily viedli drevené schody z vnútornej strany ohrady.

Ohradný mûr sa napája na steny veže. Pôdorys sa zachoval v časti nadzemného muriva. V historickom priestore bývalého Uhorska je opevnenie svojim kombinovaným vrcholno barokovým tvarom ojedinelé. Koruna muriva sa nezachovala. Pôvodná výšku je možné odčítať na poloblúkovitom hornom ukončení. Sedlová strecha prekrytá šindlom chránila korunu muriva. Jej tvar a výzor je viditeľný na archívnom zábere. Z vonkajšej strany bol povrch ponechaný v pohľadovom kameni. Vnútorné steny boli primárne omietnuté vápenno pieskovou omietkou opatrenou vápenným náterom. Plnívom bol hrubozrnný riečny štrk s priemerom do 45 mm. Murivo bolo v nedávnej minulosti prerušené vybúraním vstupu do areálu od domčeka správcu na

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

severozápadnej strane. Juhozápadné časti muriva sa do súčasnej doby zachovali v podobe sutiny, ktorá sa zosunula pod svah. Najzachovalejšie horné časti múru sú obrastené sadeným brečtanom. Dve z archívne spomínaných kaplniek boli vsadené do muriva čelne na úrovni terasy Golgoty. Zachovali sa mierne odstúpené časti ník. V týchto dvoch posledných kaplnkách boli reliéfy "Ukladanie do hrobu" a "Kristus na kríži". V pôdoryse vystupujúcich segmentových oblúkoch ohrady boli po troch sediliach na oboch stranách. Na juhovýchodnej strane je ešte možné odčítať klenákovité oblúkovité ukončenie. Na výškovej úrovni kaplnky Božieho hrobu boli po obvode ohrady kaplnky s témami "Korunovanie trním" a "Nesenie kríža". Ich pôdorys je v súčasnosti citelný len v miernej anomálii terénu. Polohu zaniknutých kaplniek lokalizuje aj katastrálna mapa z roku 1870. V roku 1941 boli bolo murivo s kaplnkami aj reliéfmi v dobrom stave. Zánik súvisí s cielenou deštrukciou.

Vrcholový kostol v súčasnosti zasvätený Sedembolestnej Panne Márii je dominantou areálu. Budova je postavená z lomového kameňa z miestneho zdroja. Povrch muriva je vyrovnaný pieskovo vápennou omietkou. Plnivom je riečny štrk s veľkosťou zrna s priemerom do 45 mm. Povrch je upravený pucovaním. Štukové prvky sú vystavané z dvoch vrstiev. Hrubozrnný skelet má identické zloženie ako omietka. Na ňom bola natiahnutá jemnozrnná vápenná omietka, ktorou bol uhladený priestorový tvar. Fasáda bola bola farebne upravená výraznou červenou farbou namiešanou z prírodného železitného pigmentu – hematitu. Červená farba pozadia bola kombinovaná s bielym vápenným náterom. Členenie fasády bolo podporené aj ružovou farbou na bočných stenách polpilierov. Tou istou ružovou boli zvýraznené aj štukové rámy a okien a portálu. Z plochy sondy č. 1e bola odobratá vzorka červeného pigmentu na chemicko – technologický rozbor do Ústavu vied o zemi Slovenskej akadémie vied. Na základe výsledkov sa dá exaktne zdefinovať ako červený prírodný anorganický železitý pigment – hematit. Omietky a štukové prvky sú zdegradované vplyvom poveternostných vplyvov. Zo zvetranej hmoty omietok sa šupinkovite oddelujú jednotlivé vrstvy farebných náterov z neskorších období. Po úroveň korunnej rímsy je úbytok povrchu v objeme približne 40 %. Povrch štukových prvkov škrupinkovite drží tvar profilov. Miera deštrukcie nebráni plnohodnotnej rekonštrukcii. Zachované profily sú "otupené" vrstvami sekundárnych náterov.

Osobitným prvkom na fasáde je kamenný pieskovcový reliéf vsadený nad juhozápadné okno. Reliéf prerušuje priebeh poloblúkovitého vrcholu štukového rámu okna. Rozmer kamenného bloku je: 80 x 60 cm. Hrúbka platne 9 cm bez vystupujúcich častí. Stopové prvky z väčšej časti zmytej polychrómie umožňujú rekonštrukciu pôvodného výrazu. Rekonštrukcia farebnosti bola spracovaná v grafickej

prílohe dokumentácie. Pozadie reliéfu bolo žiarivo zelené. V odobratej vzorke pigmentu sa chemicko- technologickým rozborom potvrdil použitie polodrahokamu malachit. Vystupujúce prvky, kupido a rozvilinový rám nápisovej platne mali žltou – okrovú farebnosť. Tesané písmo bolo vyplnené čiernym uhlíkovým pigmentom. Väčšie písma chronostíkonu zvýraznené železitou červenou farbou. Čitateľný text: " 1741 DEI VNIGENITO IESV CRVCIFIXO REPARATORI HOMINIS HONORI POSVIT IO. IACOBVS STEER CVM CONSORTE SVA CATARINA." Hmota diela je kompaktná. Menšie úbytky sú na hranách reliéfu. Pod reliéfom bol v minolosti nápis na tabulke poukazujúci na rekonštrukciu po 100 rokoch. Znenie je zaznamenané v umelecko – historickej práci Judit Gangel následovne: " RESTAURAT 1841 ". Materiál podkladu zavesenej tabuľky nie je možné v súčasnosti určiť. Stopa po tabuľke má rozmer 16 x 132 cm. Stratigraficky bola osadená na prvej sekundárnej vrstve, ktorá sa týkala obnovy kostola. Jediný vchod je uzavretý drevenou oplechovanou dvojkridlovou bránou. Strecha je pokrytá pozinkovaným plechom, ktorým bol v 80-tych rokoch 20. storočia nahradený šindel. Sklenené výplne okien sú čiastočne vybyté. Okno sakristie bolo zamurované z ochranných dôvodov kvôli ľahkej dostupnosti zo zeme. Prevliekané kovania mreží okien boli poškodené pri násilnom vniknutí do objektu.

Interiér kostola je zdobený ornamentálno – figurálnou výmaľbou. V súčasnosti sa z mobiliáru v kostole nachádza len torzo dreveného barokového oltára bez figurálnej sochárskej výzdoby ako aj neskoršej olejomaľby. Oltár je z obdobia výstavby kostola. Pôvodná ústredná sochárska výzdoba s ukrižovaným Kristom bola na konci 19. storočia nahradená olejomaľbou Sedembolestnej Panny Márie, ktorého autorská kópia sa nachádza pravdepodobne v sekundárnej polohe na bočnom oltári v rímskokatolíckom kostole Sv. Mikuláša v Licenciach. Postranné postavy Sv. Barbora a Sv. Veronika vo svojom pôvodnom výraze sú zreštaurované a deponované vo františkánskom kostole Sv. Anny v Rožňave. Oltárny obraz a postavy anjelikov boli odcuzené. Zo závesného obrazu v lodi sa zachoval len ornamentálny rám bez figurálnej výzdoby. Olejomaľba na plátne znázorňovala Sv. Klimenta. Signatúra "Haffner 1866" označuje autora a rok vzniku obrazu. Obraz od toho istého maliara sa nachádza aj vo františkánskom kostole v Rožňave. Lavice sa boli rozobraté a pravdepodobne použité ako palivo. Plochu pod lavicami tvoria ploché kamenné bloky. Zbytok podláh je vyskladaný z pálených dlažobných štvorcov. Drevená empora so zalomeným schodiskom má čelo omietnuté tenkou vrstvou pieskovo – vápennej omietky. Vstupné drevené dvere sú z exteriérovej strany obyté kovaným plechom. Z vnútorej strany sú bez pokrycia. Pány závesov nesú známky remeselne vyspelého secesného tvaroslovia so slímákovitými ukončeniami. Kovania sú

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

premaľované hnedým olejovým náterom podobne ako celá plocha dverných krídel okrem kovaní na severozápadnom strane.

Hodnotným umeleckým detailom sú pôvodné dvere s drevenou profiláciou do sakristie. Hnedý olejový náter bol aplikovaný na strane z presbytéria. Prekryté boli aj ozdobné kovania. Zo strany sakristie bol povrch zachovaný v pôvodnej podobe.

Súčasná maľba pochádza z roku 1934. Etapa je datovateľná na základe signatúry na klenbe v kruhovom zrkadle lode. Centrálnou tému mnohofigurálneho výjavu je Sv. Helena a kríž. Autorom maľby je Július Ádam. Ornamentika v duchu druhého neoklasicizmu zdobí celý povrch stien interiéru kostola. Maľba je prevedená technikou all secco, suchý poklad s pojidlom. Spod maľby presvitá kvadratúra ceruzkami pomocou, ktorej boli nanášané tvary na polguľovitý plášť klenby. V sondách boli odkryté časti predošej výmaľby. Tú je možné datovať do obdobia konca 19. storčia. V ploche sondy č. 6 bola z predposlednej odkrytej maliarskej vrstvy odobratá vzorka modrého pigmentu na chemicko-technologickú analýzu. Dokázaný bol modrý umelý ultramarín, ktorý bol sériovo vyrábaný od roku 1828. Vo všetkých interiérových sondách sú odkryté časti výmaľby, ktorá je prevedená technikou maľby secco na suchý podklad. Slohotvorné prvky nesú znaky neobaroka, ktorý bol jedným z posledných neo-štýlov používaných v druhej polovici až do konca 19. storočia. Na základe týchto faktov je vrstva stratigraficky zaradená do obdobia záveru 19. storočia.

Od súčasne viditeľnej maľby 3. vrstvu tvorí jednoliaty náter žltookrovej farebnosti bez v sondách dokázanej výzdoby. Vrstva je spájaná s obnovou v roku 1841. Primárna baroková vrstva na zvislých stenách je tvorená bielym vápenným náterom. Reliéfne štukové prvky boli tak isto bez farebnej vrstvy. Prípadná figurálna maľba môže byť prekrytá neskôršimi zásahmi.

Na klenbe pod úbytkami vidno fragmenty staršej maľby. V centrálnej časti je viditeľné "pentimenti" - presvitajúca maľba. Evidentne ide o motív Ukrižovaného Krista. Obdobie vzniku spodnej maľby bude možné exaktne zaradiť do obdobia baroka, prípadne neobaroka až po celkovom plošnom reštaurovaní. Pentimenti sú viditeľné aj v miestach zatečení pod súčasnou maľbou v presbytériu. Menšie praskliny sa objavujú na prehnutí víťazného oblúka.

Za vstupom do sakristie sa nachádza zaklenutá miestnosť so zdvojenou krížovou klenbou. Povrch bol niekoľkokrát v minulosti vybielený vápennými nátermi. Posledný náter má okrovú farebnosť. Okno, ktoré v minulosti osvetlovalo miestnosť bolo pravdepodobne v koncom 20. storočia zamurované. Na juhovýchodnej stene je nika na odkladanie rúch. V spodných častiach nad kamennou podlahou sú omietky zdeštruované vzlínajúcou vlhkosťou a napadnuté machmi. Z priestoru sakristie vychádza schodisko na kazateľnicu v lodi.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Svah okolo kostola bol pôvodne vyskladaný kamenným múrom. Stabilita prudkého svahu bola v 40-tych rokoch 20. storočia spevnená cementovou stenou do šalovania opretou o svah. Stredom vedú betónové schody priamo ku kaplnke Božieho hrobu. Štruktúra nášlapných plôch bola upravená "štokovaním". Na archívnych fotografiách z roku 1971, nachádzajúcich sa v aktualizačnom liste ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok na Krajskom pamiatkovom úrade, pracovisku v Rožňave, sú viditeľné zbytky jednoduchého kovového zábradlia zabezpečujúceho zráz nad kostolom. Betón muriva sa rozpadáva. Použitie železnej armatúry v hmote nebolo použité.

Kaplnka Božieho hrobu sa zachovala v ruinálnom stave. Šindlová strecha sa v nedávnej minulosti prepadla zanedbanou údržbou s prispením vandalizmu. To malo za následok zrútenie krízovej klenby. Do súčasnej doby sa zo stropu zachovali len tehlové nábehy klenieb, ktorej hmota je v sutine na podlahe. Na stavbu je použitá dvojitá veľkosť tehál. Väčšie majú rozmer 18 x 28 x 6 cm. Menšie 14 x 24 x 5,5 cm. Objekt bol postavený z lomového kameňa. Plášť bol omietnutý maltou zloženou z vápna a riečneho piesku s priemerom zrna do 40 mm. Povrch bol upravený technikou pucovania. Z omietky sa zachovali len menšie fragmenty so stopovými prvkami okrovej a červenej farby v sekundárnej vrstve najmä v nárožiach. Dve okná a vstup mali napriek barovému obdobiu vzniku ukončenie v tvare lomeného oblúka. Tvar otvorov poukazoval na orientálny pôvod Božieho hrobu. V čase obnovy chátrajúceho objektu v roku 1854 boli okná zmenšené. Ponechané boli štvoruholníkové otvory s rozmermi 20 x 20 cm. Pôvodné rozmerky okien boli 125 x 93 cm. Prevliekaná kovaná mreža zostala v zámurovke ako výstuž. Otvor severozápadného okna bol v miestach zrútenej časti steny. Murivo výplne bolo zložené z lomového kameňa, drveného štrku a vápna. V omietke sa nachádzajú úlomky tehál a uhlíkov. Na čelnej fasáde boli pôvodne tri niky s rozmermi: 55 x 55 cm. Hĺbka je 12 cm. Okraje boli zvýraznené okrovým pásom. Tretia nika nad portálom spadla a spolu s klenutím. Jej polohu je ešte možné vidieť na fotografii Gabriela Tökölyho z roku 2000. Niky boli zrušené zamurovaním tehlovou výplňou pravdepodobne v polovici 19. storočia. Do skaly tesaná jaskyňa bola v druhej polovici 20. storočia upravená kamennou výplňou so štyrmi nikami. Múr bol stavaný z dovezeného lomového vápencového kameňa. Spojivom je vápenno- cementová malta.

Na základe ústnej tradície boli okolo portála v popredí dve postavy vojakov z plechu. Po tvare rezaný podklad výšky okolo 100 cm. Exteriérový figurálny doplnok vznikol pravdepodobne v roku 1934 spolu s interiérom kostola. Umiestnenie diel nie je známe.

Sutina a svah, do ktorého bola vsadená stavba sa opiera o zbytky muriva. Cez sutinu sa kapilárami transportuje vlhkosť do tela múrov.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Vrcholom kompozície objektov bola v strmom svahu vsadená terasa spevnená kamenným múrom so schodíkmi po stranách. Kamenný múrik čiastočne splýva s terénom. Trojica krížov Golgoty sa nezachovala. Výzor pôvodných je možné si predstaviť na základe časovo nezaraditeľnej fotografie poskytnutej Árpádom Görgeym. Kamenné kubusové podstavce so zaoblenými hranami s rozšíreným podstavcom zastrešujú kamenné sedlové striešky. Z krížov s korpusmi postáv sú aj na danej fotografii už len vo fragmentálnom stave. Na pohľade od juhovýchodu je torzo postavy lotra. Zo stredného kríža s postavou Krista vidno len spodnú časť. Na základe použitých klasických slohotvorných prvkoch na sochárskych solitéroch je možné obdobie vzniku zaradiť do prvotnej fázy výstavby komplexu v roku 1741.

Dve zo štyroch kaplniek po stranách sa zachovali len stopy v ohradnom muriive v podobe ústupkov otočených čelne smerom k mestu. Dve postranné kaplnky sú citelné v anomálii terénu v archeologickej polohe. Situovanie kaplniek je presne zaznamenané na katastrálnej mape z roku 1870. Vďaka starším opisom kalvárie poznáme aj témy reliéfov, ktoré zdobili interiéri. Na pravej strane v nižšej bola téma "Korunovanie trním" so štyromi postavami. Vo vyššej Kristus na kríži so štyromi postavami pod ním. V nižšej kaplnke na ľavej strane bol reliéf s téμou "Nesenie kríža" so štyromi postavami. V interiéri poslednej kaplnky bolo "Ukladanie do hrobu" so šiestimi postavami.

NÁVRH NA REŠTAUROVANIE

Na základe výsledkov výskumu navrhujem následovné technologické postupy obnovy jednotlivých objektov kalvárie.

Kostol - exteriér

- mechanické odstránenie sekundárnych zásahov z povrchu omietok a štukovej výzdoby.
- povrchová fixácia obnaženého originálu z roku 1741. Použitie náteru 1 % vodného roztoku organokremičitanu.
- Od kamenného podkladu sa oddelujúce fragmenty omietok upevníť injektážou.
Aplikovanie podpovrchovej injektáže vápennej pasty PL M pomocou infúznych súprav a striekačiek.
- Obnova poškodených prevliekaných kovaných mreží zachovaných z obdobia výstavby kostola a ich upevnenie v osteniach okien.
- Tmelenie úbytkov originálnej hmoty omietky vápenno pieskovou omietkou. Povrch tmelov upraviť pucovaním.
- Z povrchu zachovaných štukových prvkov mechanicky odstrániť sekundárne nátery a omietkové tmely.
- Povrch spvniť napustením vodným roztokom na báze organokremičitanu.
- Upevnenie od podkladu oddelených častí štuk pastou z hydraulického vápna.
- Tmelenie poškodených častí omietkovými zmesami. Vnútornú hmotu ornamentov vyplniť hrubozrnou vápennou omietkou. Na povrchové intonacco použiť pieskovo vápennú zmes. Plnivo s priemerom zrna do 1 mm.
- Dlhší úsek absentujúcej bordúrovej rímsy okolo nadportálového okna a v prízemných častiach okolo portálu obnoviť technikou ľahania. Použiť materiálové zloženie ako pri lokálnom tmelení.
- Kamenný reliéf očistiť od depozitu destilovanou vodou.
- Konzervovanie kamennej hmoty napustením vodným roztokom na báze organokremičitanu.
- Poškodené časti hmoty reliéfu tmeliť dvojzložkovým tmelom Monulit s pridaním pigmentu pre dosiahnutie optickej jednotnosti s originálom.
- Rekonštrukcia farebnosti na základe zachovaných fragmentov a chemicko – technologického rozboru vzoriek pigmentov. Farby miešať z identických práškovej zemitých pigmentov a malachitovej zelenej s vápenným pojidlom. Rekonštrukcia

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

- farebnosti je v grafickej prílohe dokumentácie.
- Saturáciu, savosť povrchu hmotovo sočlených fasád upraviť náterom 2 % vodného roztoru pojídla na báze organokremičitanu.
  - Farebnosť fasád zrekonštruovať podľa priložených grafických vizualizácií v grafickej prílohe dokumentácie. Podkladom rekonštrukcie sú nálezy primárnej vrstvy v sondách. Použiť farby pojené organokremičitanovým roztokom.

Kostol – interiér

Pre metodiku obnovy interiéru je možné použiť viac variánt. Návrh na reštaurovanie sa zameral na obnovu poslednej maliarskej úpravy z roku 1934. Ide signované dielo Júliusa Ádama, ktoré má v súčasnosti svoju nepopierateľnú historickú ako aj morálnu hodnotu, ktorá by sa inou variantou obnovy nenávratne zničila. Ornamentika výmaľby sa nesie v duchu neoklasicizmu. Cez vrstvu figurálnej kompozície na klenbe miestami presvitá staršia maľba s evidentnou tematikou Golgoty. Na základe sond neboli zvislé steny v primárnej vrstve z roku 1741 maliarsky riešené. Presvitajúca maľba je z obdobia neobarokovej výmaľby z druhej polovice 19. storočia.

- Očistenie súčasne viditeľnej maľby od depozitu mokrým procesom.
- Konzervácia povrchu maľby náterom 3 % vodného roztoru akrylátu Acryl 33.
- Od podkladu sa oddelujúce vrstvy upevniť podpovrchovou injektážou pomocou infúznych súprav a striekačiek. Použitie hydraulického vápna - pasty PLM.
- Tmelenie štukových prvkov pieskovo – vápennou maltou s pridaním sádry.
- Tmelenie úbytkov omietok pieskovo – vápennou omietkou. Povrch upraviť pucovaním podľa originálu.
- Saturáciu povrchu tmelov upraviť náterom 2 % vodného roztoru akrylátu Acryl 33.
- Retuš nástennej maľby realizovať farbami namiešanými z práškových pigmentov pojených v akrylate.
- Po konzultácii miesta a rozsahu s metodikom obnovy otvoriť a prezentovať analytickú sondu na neobarokovú maľbu z konca 19. storočia.

Zvonica

Stavba zvonice je z toho istého obdobia ako kostol. Špecifíkom stavby je lokálna úprava z obdobia zavesenia dvoch nových zvonov v roku 1798. V tomto období boli zrušené dve postranné sedílie v podveží vyplnením kamenným murivom. V súčasnosti, ani v blízkej budúcnosti nie je potrebná statická nosnosť murív. Návrh počíta s obnovou primárneho výrazu.

- mechanické odstránenie sekundárnych zásahov z povrchu omietok.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

- Odstránenie kamenného muriva zámurovky dvoch postranných sedílií v priestore podvežia.
- Konzervácia muriva obnovením zdeštruovanej ložnej malty.
- povrchová fixácia obnaženého originálu z roku 1741. Použitie náteru 1 % vodného roztoku organokremičitanu.
- Od kamenného podkladu sa oddelujúce fragmenty omietok upevníť injektážou.
Aplikovanie podpovrchovej injektáže vápennej pasty PL M pomocou infúznych súprav a striekačiek.
- Tmelenie úbytkov originálnej hmoty omietky vápenno - pieskovou omietkou. Povrch tmelov upraviť pucovaním.
- Povrch spevniť napustením vodným roztokom na báze organokremičitanu.
- Farebnosť fasád zrekonštruovať podľa zachovaných fragmentov primárnej výmaľby. Na základe sondážneho výskumu boli exteriérové steny vymaľované sýto červenou farbou bez tektonického delenia. Ostenia portálov boli ružové. Interiér podvežia biely bez výmaľby.
- Zaujímavé graffitové nálezy, ako napríklad v sônde č. 4 e po konzervácii prezentovať v analytických sondách.
- Vrchné poschodie tvorí drevená trámová konštrukcia, ktorá je vizuálne zrekonštruovateľná podľa zachovaných archívnych fotografií.

Barokové kaplnky zastavení

Z pôvodných sedem barokových kaplniek sa zachovali len zvyšky v podobe menších zrúcanín. Prvé zastavenie je v súčasnosti ľahko dohľadateľné v zástavbe mesta. Druhá kaplnka bola v miestach, kde stojí nemocnica. Tretia obvodovým murivom vystupuje nad úroveň terénu a je jediná, na ktorej sa dá odčítať tvar pôdorysu. Štyri kaplnky stavané po vnútornom obvode ohradného múru sú opticky čitateľné ako vyvýšeniny v teréne. Špecifíkum obnovy je súčinnosť archeológom.

- Odkopanie nadzákladového muriva kaplniek s asistenciou archeológa.
- Konzervácia zachovaného kamenného muriva vyplnením špár pieskovo – vápennou maltou nadstavenou akrylátom Sokrat 2804.
- Čiastočné domurovanie časti muriva z vykopaného kameňa, ktorý v súčasnosti tvorí sutinu.
- Vrchné časti muriva zafixovať konzervačnou maltou so zvýšenou odolnosťou voči poveternostným vplyvom.

- Odkopanú úroveň pôvodných podlách kaplniek vysklaďať z lomového železitého kameňa.

Kaplnka Božieho hrobu

Kaplnka podľahla relatívne rýchlej degradácii po zničení strechy. Korunná časť muriva sa postupne rozpadla. Oblúkové preklady vstupu a severozápadného okna sa prepadli. Z klenby sa zachovali len náznaky nábehov. Lokálne sekundárne zásahy sú nekonceptné. Majú charakter zrušenia primárneho zámeru. Ide o zámurovky ník a okien. V druhej polovici 20. storočia je to aj vyplnenie do skaly tesanej umelej jaskyne kamennými nikami. V prípade obnovy tohto objektu navrhujem komplettnú rekonštrukciu dnes už zrúcaniny.

- Odstránenie a zámuroviek ník na čelnej fasáde a juhovýchodného okna.
- Odstránenie novodobej výplne umelej jaskyne z vápencových skál.
- Rekonštrukcia zvislých kamenných stien domurovaním. Vystavanie krízovej klenby z plných tehálov na šalovanie. Tvar severozápadného okna zopakovať podľa zachovaného juhovýchodného.
- Rekonštrukcia štvorstrannej strechy na korunu dostavaného muriva.
- Rekonštrukcia prevliekanej kovanej mreže na severozápadné okno, podľa zachovaného originálu na náprotivnej strane.
- Obnova omietky s pucovaným povrchom na murovaných interiérových a exteriérových stenách s výnimkou umelej jaskyne v severovýchodnom závere kaplnky.
- Obnova podlahy zo štiepaných kamenných blokov.
- Maľba interiéru sa zachovala len v stopových prvkoch, z ktorých nie je možné dedukovať pôvodný rozsah ani tematiku maliarskej výzdoby. Vrámcí archívneho bádania sa nepodarilo nájsť fotografiu interiéru, tým pádom je zatiaľ rekonštrukcia v rovine otvorenosti. Ako neutrálne riešenie farebnosti navrhujem použiť identickú farebnosť ako pri objektoch kostola a zvonice. V interéri biely vápenný náter lomenný miešanými čiernymi a okrovými pigmentami. Na exteriér použiť železitú tmavo červenú farbu identickú s exteriérovým riešením kostola. V dvoch zachovaných nikách a jednej obnovej podľa archívneho záberu zrekonštruovať nájdenú farebnosť: biele pozadie s lemovaním okrovým pásom šírky 30 mm.

Ohradný mór

Pôdorys a tvar múru je identifikovateľný podľa zachovaných zvyškov. Pôvodná výška sa zachovala v severovýchodnom poloblúkovom ukončení.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

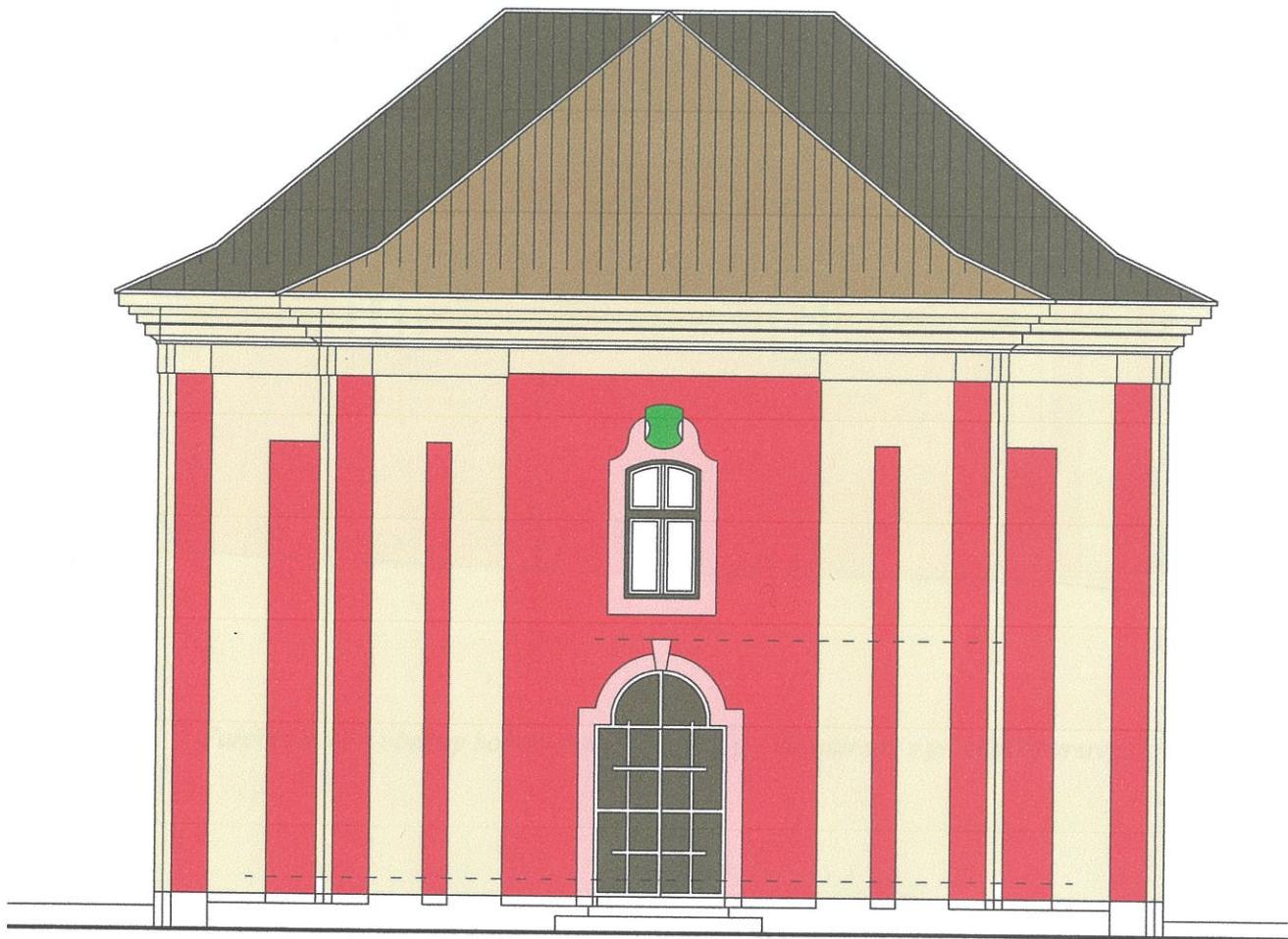
- Odkopanie pôvodnej úrovne základu mûru.
- Domurovanie muriva z kameňa sutiny. Rekonštruovanie sedíľ a výklenkov, ktoré sú naznačené v dodnes zachovanom murive.
- Korunu muriva zafixovať nadstavenou maltou.
- Zastrešenie riešiť na základe archívne doložených prameňov, t.j. sedlová strieška s dreveným šindlovým prekrytím.
- V nútorné steny mûru boli pôvodne omietnuté. V prípade komplexnej obnovy navrhujem pokrytie stien jednou vrstvou vápennej omietky zapracovanej pucovaním.

Terasa pod krížmi a kríže Golgoty

Tri kríže ako vrcholnú soénériu areálu navrhujem zrekonštruovať. Na základe dochovanej archívnej fotky je možná rekonštrukcia tvaru podstavcov a ich približný rozmer. Figurálna sochárska výzdoba na krížoch je už na záberoch výrazne zdeštruovaná. V tomto prípade navrhujem len symbolickú obnovu krížov bez postáv.

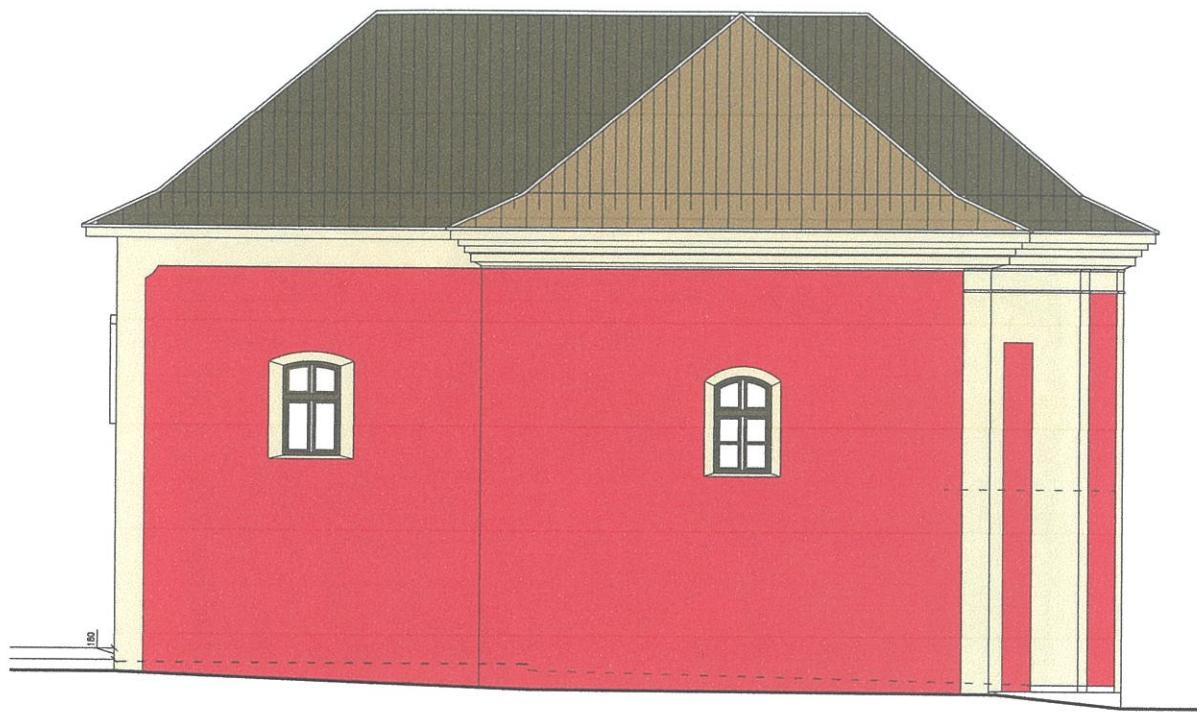
- Kamenné spevnenie terasy pod kríže obnoviť identickým postupom ako ohradný mûr.
- Hmotovú rekonštrukciu podstavcov a stípov realizovať v minerálnom kompozite, tzv. umelom kameni prítónovanom pigmentami do farebnosti pieskovca.
- Plastiky opatriti ochranným hĺbkovým náterom organokremičitanu.
- Rekonštruované plastiky symetricky osadiť na vyrovnaný terén terasy.

GRAFICKÉ VIZUALIZÁCIE

Farebný návrh obnovy čelnej fasády kostola podľa nálezov z primárnej vrstvy.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

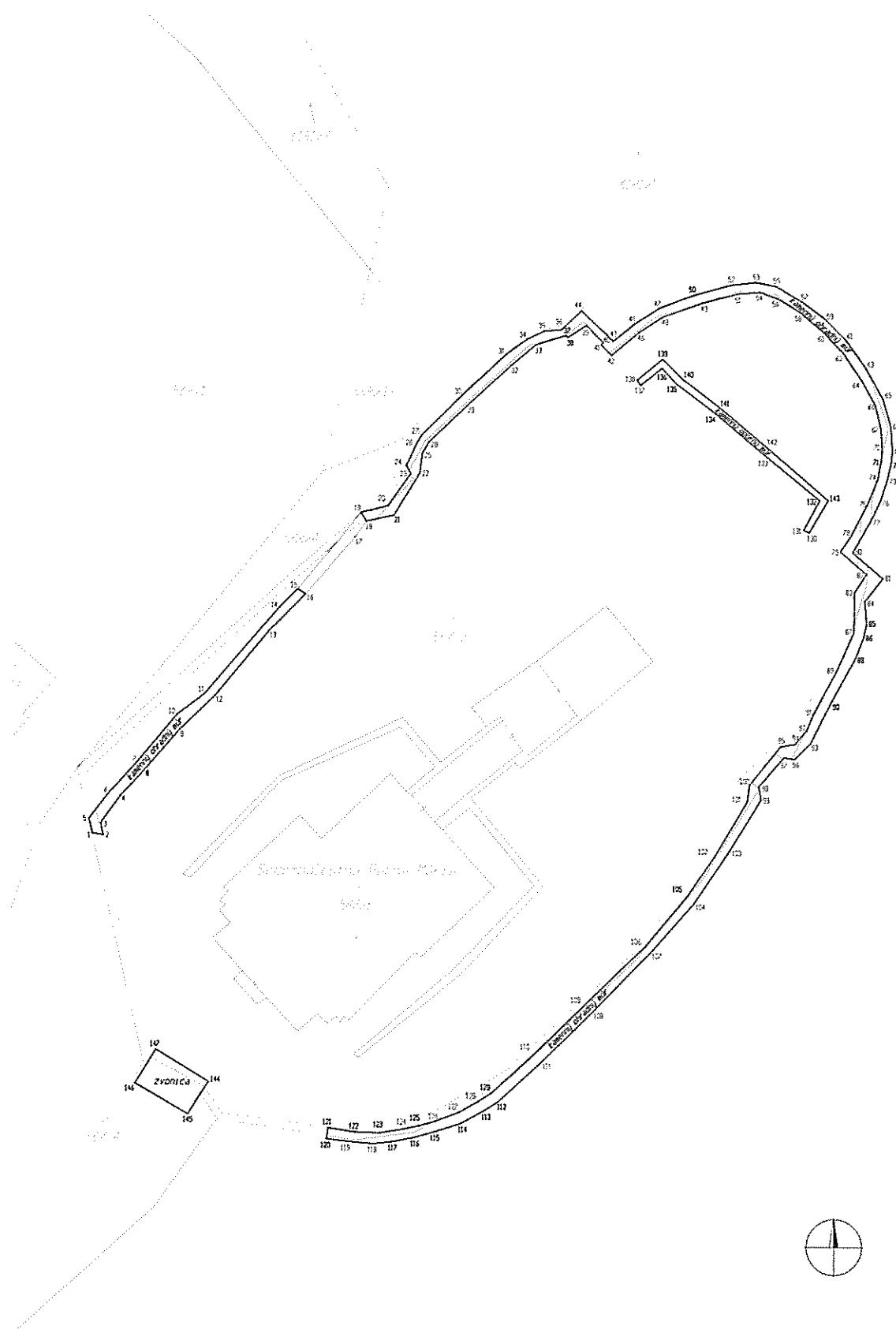

Farebný návrh obnovy bočnej fasády kostola podľa nálezov z primárnej vrstvy.

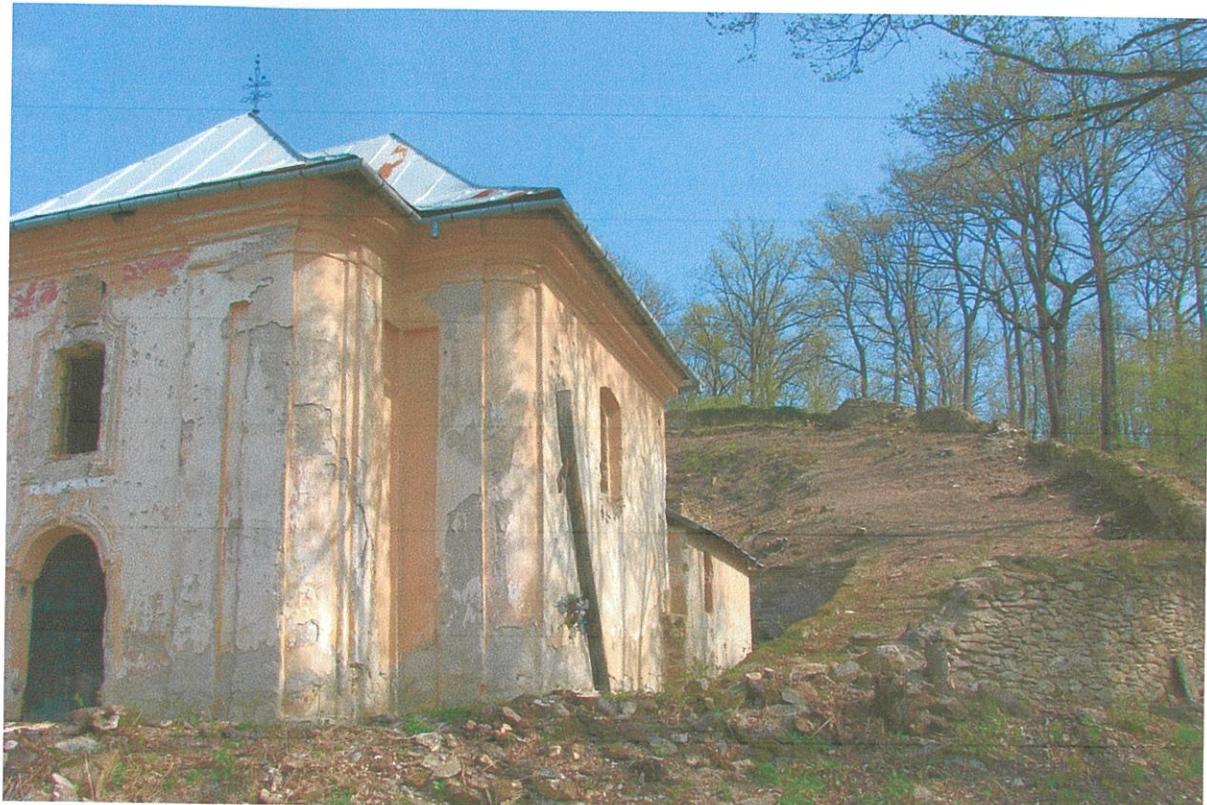
Farebná rekonštrukcia erbu nad portálom s textom označujúcim donátorov a rok vzniku kostola.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Geodetické zameranie ohradného múru- súčasný stav.

FOTODOKUMENTÁCIA

Pohľad na kostol od juhozápadu.

Pohľad na kostol od severozápadu.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

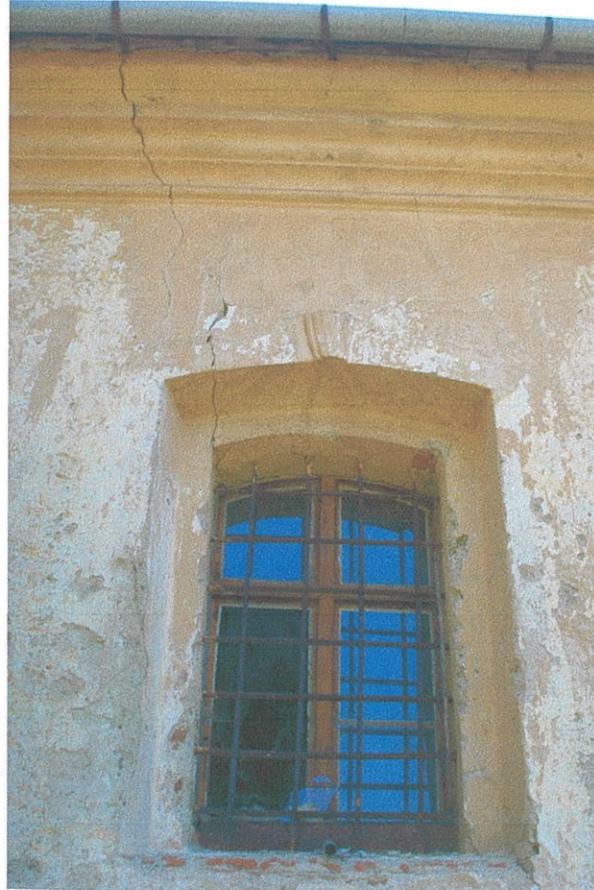

Panoráma Rožňavy s kostolom od severovýchodnej časti ohradného múru.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

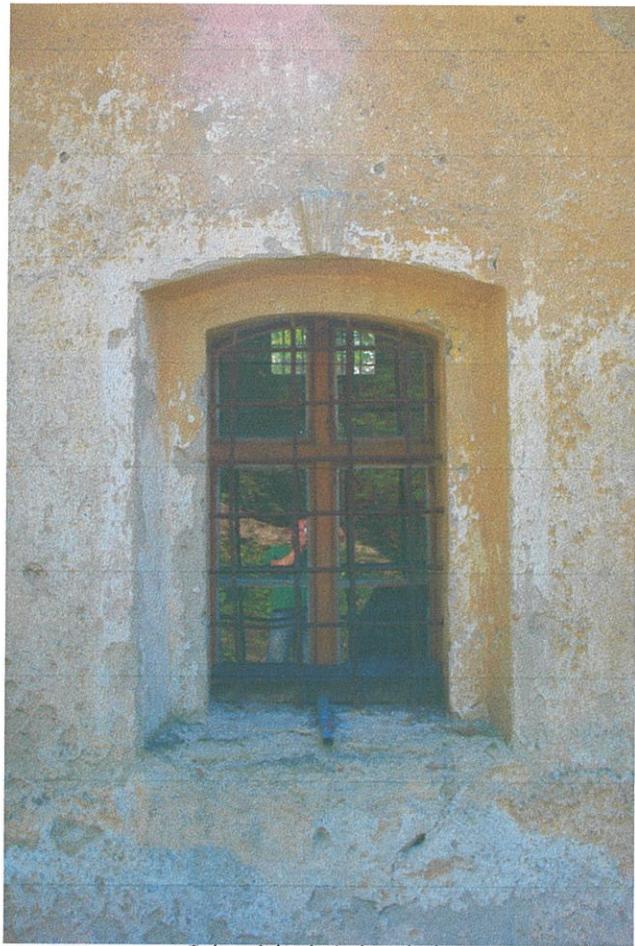

Kamenná kartuša nad portálom.

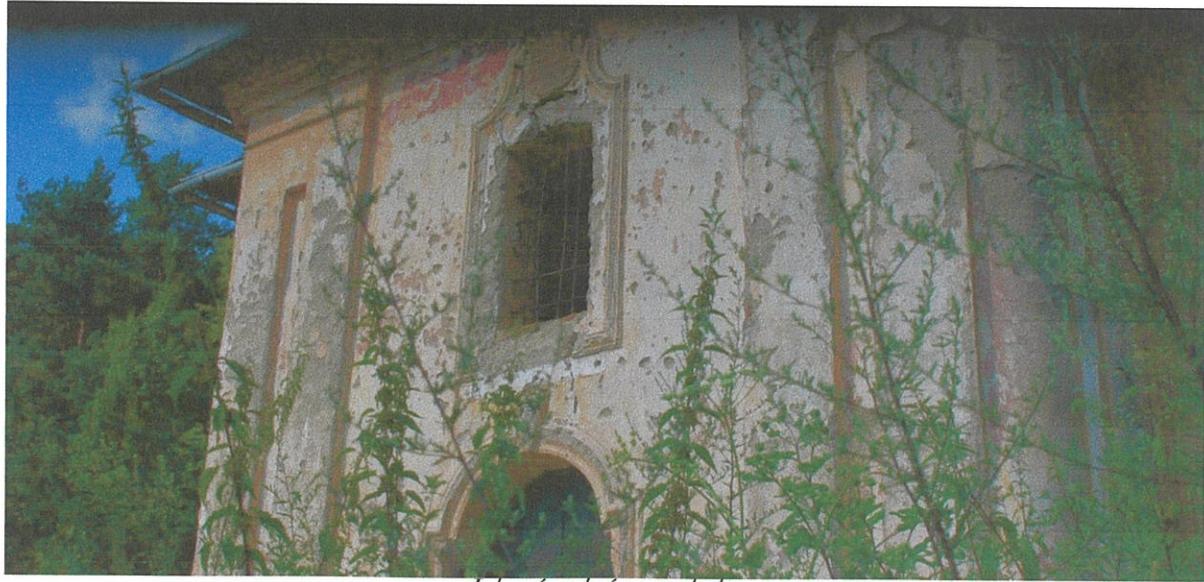

Severozpadné okno lode.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Juhovýchodné okno lode.

Juhozápadná stena lode.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Pohľad na časť portálu s bránou.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Pohľad na emporu.

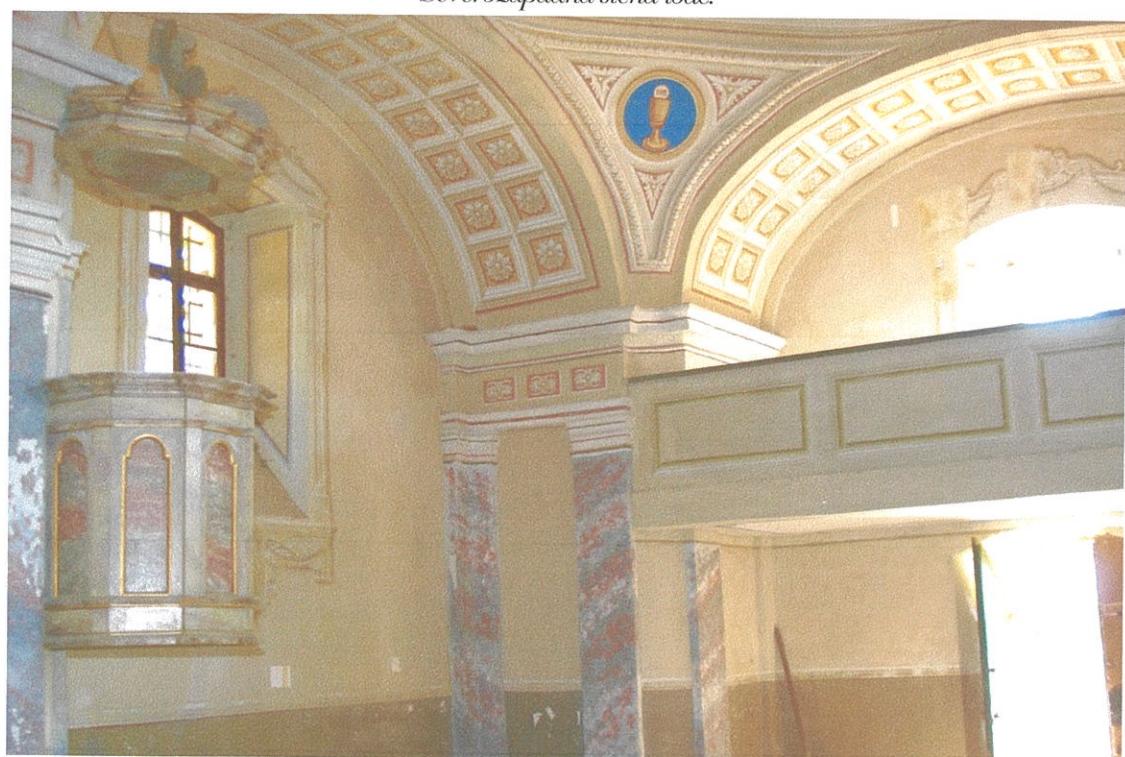

Západný pohľad do interiéru lode.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

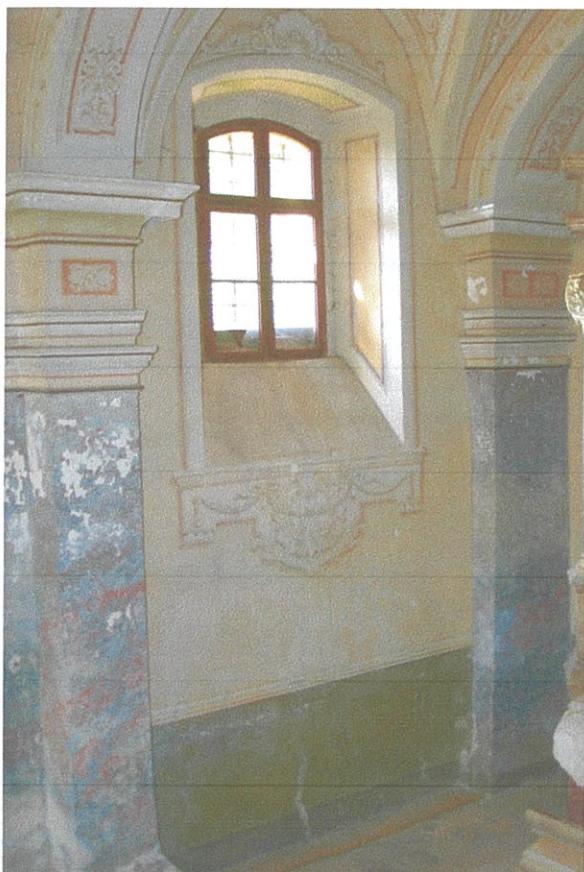

Severozápadná stena lode.

Južný pohľad do interiéru lode.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

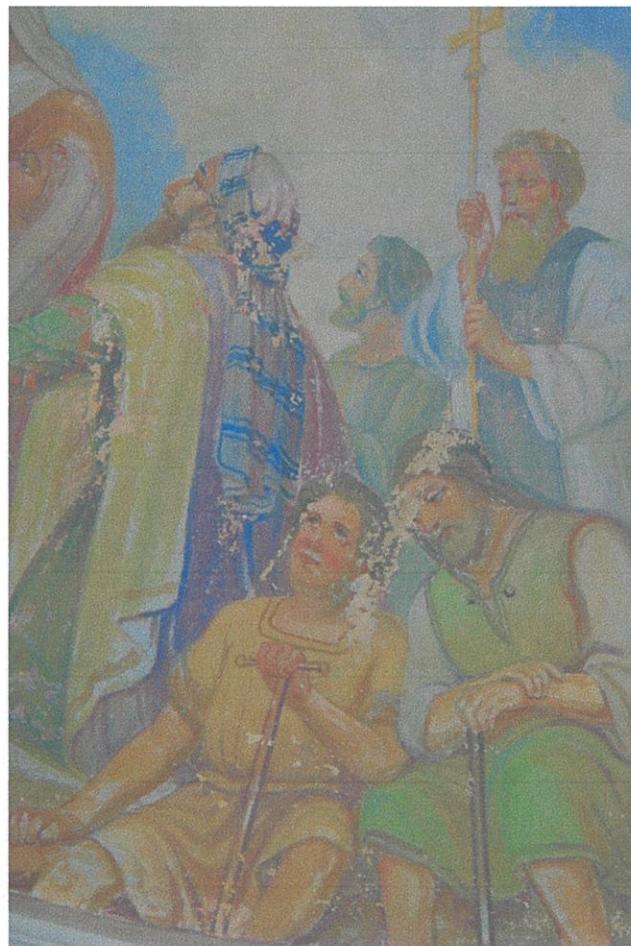
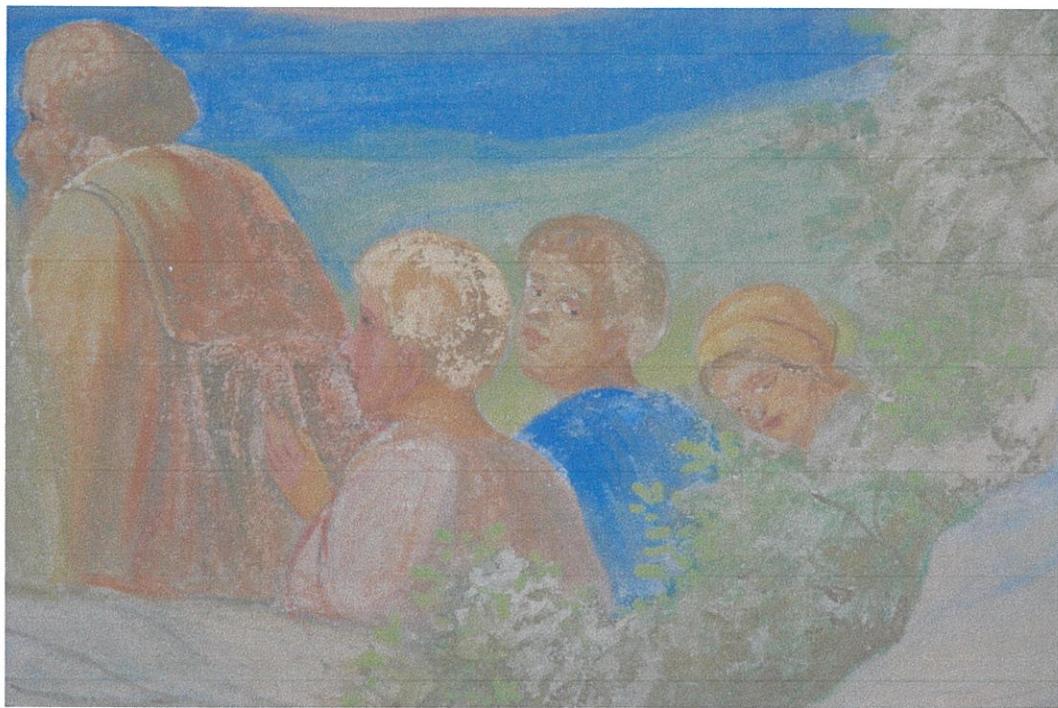

Severozápadná stena presbytéria.

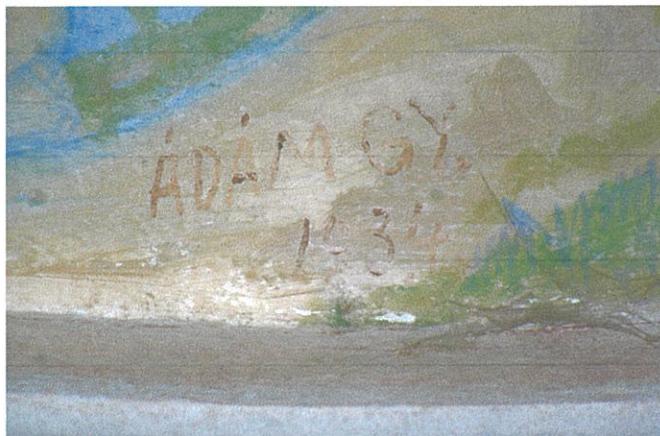
Pohľad na výjav v kruhovom zrkadle klenby lode.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

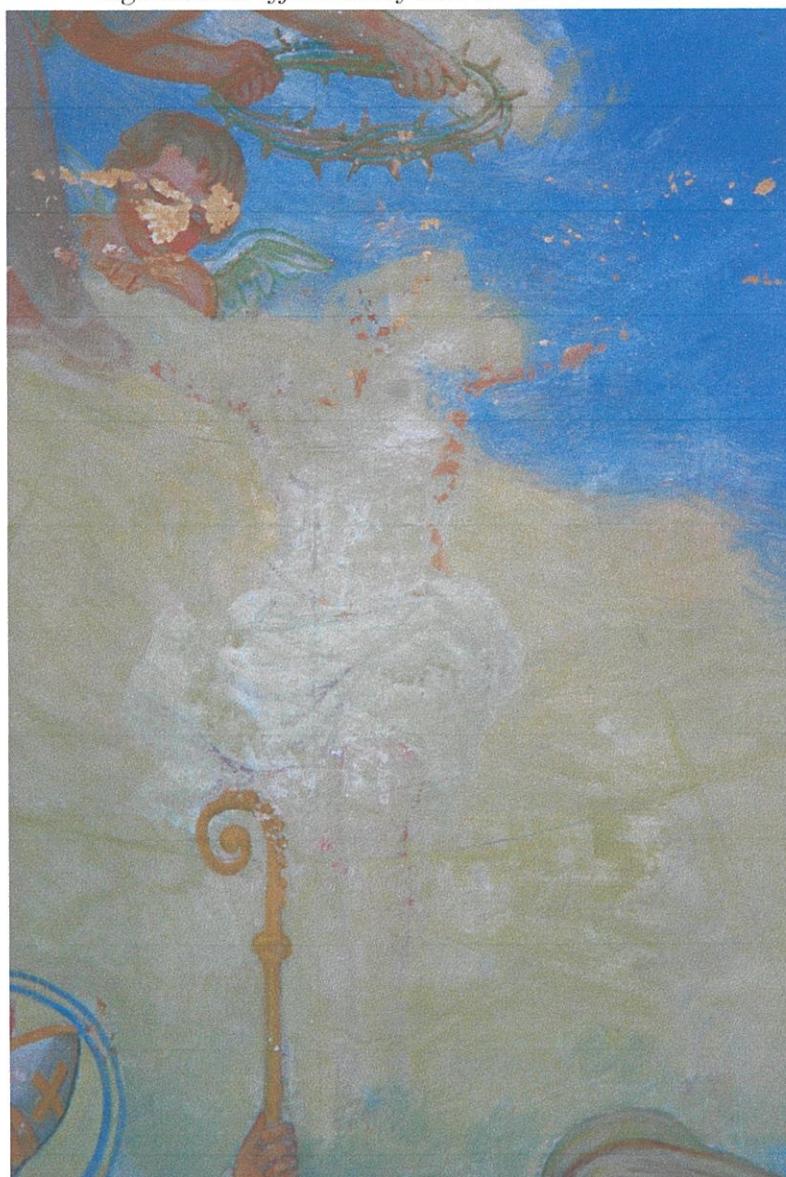

Detaily z výjavu na klenbe lode.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Signatúra na výjave klenby lode: "ADAM GY. 1934"

Presvitajúca spodná maľba na výjave klenby lode tzv. pentimenti. Citateľná je postava Ukrižovaného Krista. Na vrchnej maľbe sú viditeľné grafitovou tuhou predrysované linky kvadratúry.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

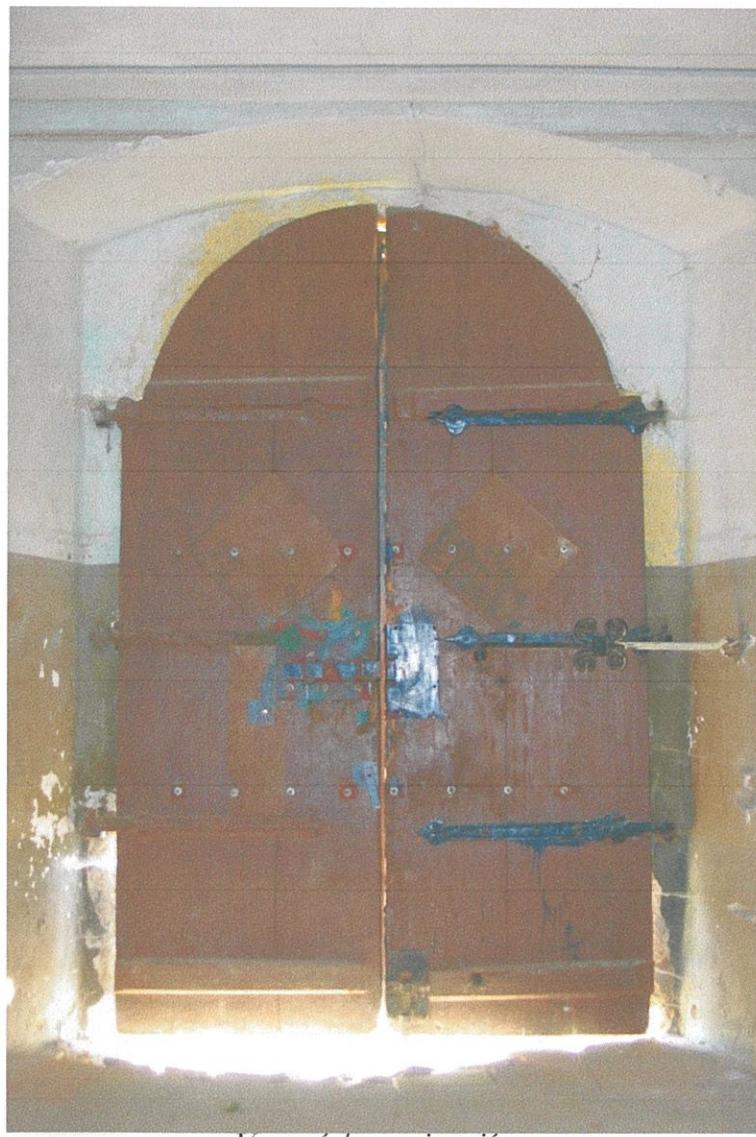

Kruhové zrkadlo na západnej výseči klenby lode s nástrojmi umučenia "Arma Christi"

Detail štukovej výzdoby na klenbe lode.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Vstupné dvere z interiéru.

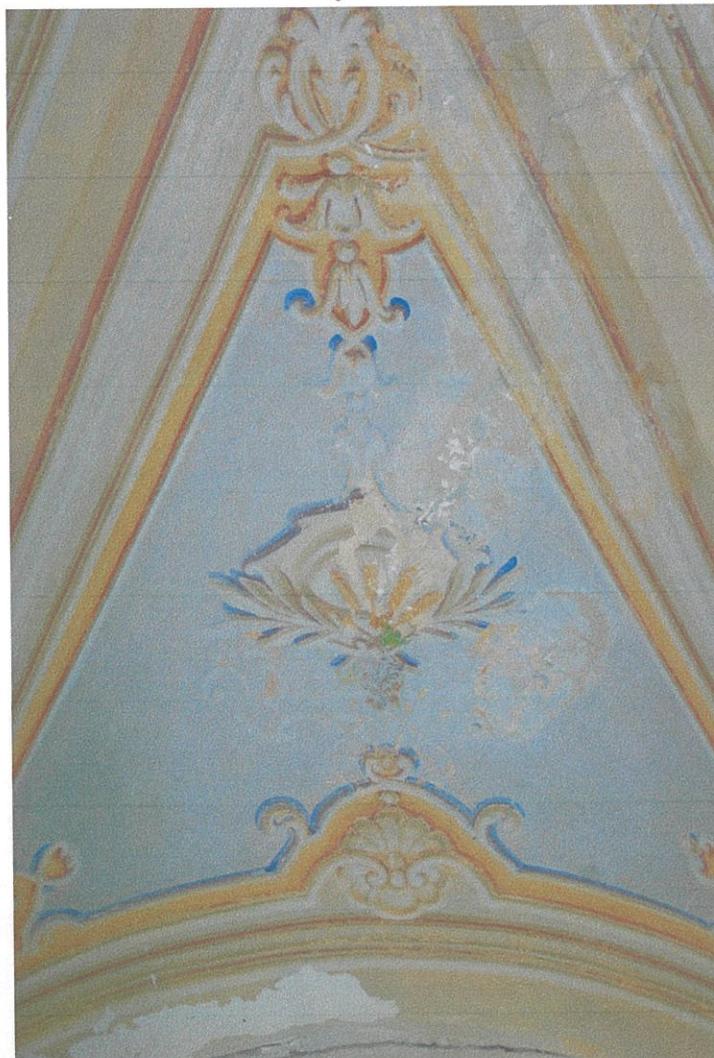

Kované prvky na vstupných dverách.

Návrh na reštaurovanie objektov kalvárie v Rožňave

Pohľad na výšazný oblúk z lode kostola.

Ornamentálna výmaľba na klenbe presbytéria. Viditeľne presvitá staršia maľba.